

مکران، مروارید پنهان کویر

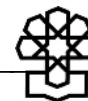
معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۴۲۵۶
اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۴

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده.....	۱
مقدمه.....	۱
بخش اول- مروری اجمالی بر وضعیت تاریخی و کنونی مکران.....	۲
۱-۱. وضعیت تاریخی - جغرافیایی.....	۲
۱-۲. سازمان فضایی فعالیت‌های مکران.....	۶
۱-۳. قابلیت‌ها و توان‌های موجود در سطح محدوده سواحل مکران.....	۱۳
۱-۴. مزیت‌های نسبی در بخش‌های مختلف اقتصاد مکران.....	۱۴
۱-۵. طرح‌های در حال اجرا در منطقه مکران.....	۱۵
بخش دوم- همایش‌ها، طرح‌ها، کتاب‌ها و سندهای مکتوب درباره مکران و سواحل آن.....	۱۶
۲-۱. همایش‌ها.....	۱۶
۲-۲. طرح‌های مطالعاتی.....	۱۷
۲-۳. کتاب‌ها.....	۲۰
۲-۴. مقالات.....	۳۱
منابع و مآخذ.....	۵۵

مکران، مروارید پنهان کویر

چکیده

مکران سرزمینی ساحلی در جنوب خاوری ایران و جنوب باختری پاکستان است که در طول دریای عمان از رأس الکوه در باختر جاسک تا لاس بلا در جنوب خاوری ایالت بلوچستان پاکستان گسترده است. مکران ایران امروزه مشتمل بر شهرستان‌های چابهار، نیکشهر و جاسک است. سواحل مکران از منظر قابلیت‌ها و کارکردهای ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیکی و ژئواکونومیکی دارای ارزش و اهمیت فراوانی است. هدف مطالعه حاضر مروری اجمالی بر تاریخ و وضعیت جغرافیایی اقتصادی منطقه مکران (مکوران) و ارائه گزارشی از آثار موجود نگاشته شده درباره این منطقه می‌باشد. بدین منظور در بخش اول تصویری کلی از وضعیت جغرافیایی، تاریخی، اقتصادی منطقه ارائه شده است. در بخش دوم تحقیق، که بخش اصلی را تشکیل می‌دهد، آثار و ادبیات موجود درباره این منطقه به همراه شرح مختصری از آن اثر ارائه شده است.

مقدمه

مکران سرزمینی ساحلی در جنوب خاوری ایران و جنوب باختری پاکستان است که در طول دریای عمان از رأس الکوه در باختر جاسک تا لاس بلا در جنوب خاوری ایالت بلوچستان پاکستان گسترده است. تاکنون به دلیل تمرکز بیشتر بر سواحل خلیج فارس، به سواحل مکران توجه در خور نشده است، حال آنکه این سواحل از منظر قابلیت‌ها و کارکردهای ژئوپلیتیکی، ژئواستراتژیکی و ژئواکونومیکی دارای ارزش و اهمیت فراوانی است. فقدان وجود ساحل و کشور در طرف مقابل سواحل مکران و قابلیت مانور و تحرک بالای نیروی دریایی و ایجاد پایگاه‌های نظامی نشان‌دهنده نقش و کارکرد ژئواستراتژیک این سواحل می‌باشد. به علاوه، این منطقه قابلیت‌های مناسبی جهت ایجاد و تأسیس بنادر تجاری، ترمینال‌های نفتی، مناطق آزاد تجاری، صنعتی، توریستی و ... دارد. با توجه به نیاز کشورهای محصور در خشکی مانند افغانستان و کشورهای شمال شرقی به آب‌های آزاد، این سواحل فرصت ژئوپلیتیکی و ژئواکونومیکی مناسبی را در اختیار کشور قرار می‌دهد.^۱

هدف مطالعه حاضر مروری اجمالی بر تاریخ و وضعیت جغرافیایی اقتصادی منطقه

۱. سیدهدای زرقانی، بررسی و تحلیل نقش و جایگاه استراتژیک سواحل مکران، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران، ۱۳۹۱.

مکران (مکوران) و ارائه گزارشی از آثار موجود نگاشته شده درباره این منطقه می‌باشد. بدین منظور در بخش اول تصویری کلی از وضعیت جغرافیایی، تاریخی، اقتصادی منطقه ارائه شده است. در بخش دوم تحقیق، که بخش اصلی را تشکیل می‌دهد، آثار موجود درباره این منطقه به همراه شرح مختصری از آن اثر ارائه شده است.

ذکر این نکته الزامی است که غالب آثار موجود درباره مکران، بیشتر سبقه تاریخی داشته و اوضاع این منطقه را در طول تاریخ بررسی کرده‌اند. به عبارت دیگر، در آثار جدید کمتر می‌توان به دنبال اثری با نام مکران بود بلکه بیشتر آثار نگاشته شده به بررسی شهرستان‌ها و استان‌های امروزی این منطقه، به خصوص چابهار به دلیل موقعیت جغرافیایی ویژه آن پرداخته‌اند. در عین حال، برخی طرح‌ها و پروژه‌ها نیز به صورت منطقه‌ای و با نام مکران به تحلیل و بررسی وضعیت این منطقه پرداخته‌اند.

بخش اول - مروری اجمالی بر وضعیت تاریخی و کنونی مکران

۱-۱. وضعیت تاریخی - جغرافیایی

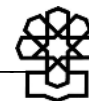
۱-۱-۱. موقعیت جغرافیایی مکران

بلوچستان ایران در گذشته به چند ناحیه عمده تقسیم می‌شد:

الف) ناحیه سرحد: رشته‌کوه پیرشوران، ادامه کوه‌های شرقی خراسان، در مغرب آن امتداد دارد. کوه تفتان (مرتفع‌ترین قله: ح ۳۹۴۰ متر) در آن واقع است. در شمال و مشرق آن کوه‌های ملک سیاه (مرتفع‌ترین قله: ح ۱۶۰۰ متر)، میرجاوه که خط رأس آن مرز ایران و پاکستان را تشکیل می‌دهد و کوه کازو قرار گرفته است. کوه‌های یک‌سر، ماریچ و ژیلی کوه (مرتفع‌ترین قله‌ها: ۱۴۶۴ تا ۲۹۷۶ متر) مشرق این ناحیه را پوشانده است. رود لادیز در شمال آن جریان دارد. شهرستان‌های مهم آن زاهدان (مرکز استان که تا ۱۳۱۵ ش دزدآب نام داشت)، خواش (خاش) و میرجاوه است.

تیره‌هایی از عشایر فارس زبان، مانند تمینی، تمندان، لادزی (لادیزی)، کرْمزهی و هاشمزی و خاشی، در این ناحیه زندگی می‌کرده‌اند.

ب) ناحیه مرکزی (ناحیه بمپور): کمابیش مطابق با شهرستان ایرانشهر، در شمال ناحیه مکران، از شمال به ناحیه سرحد، از مشرق به ناحیه سراوان و از مغرب به استان کرمان محدود است. این ناحیه عمدتاً در مشرق جازموریان قرار گرفته است. جازموریان آب‌های غربی این ناحیه را زهکشی می‌کند و کوه بزمان (مرتفع‌ترین قله: ح ۳۴۹۰ متر) در شمال آن قرار دارد. دشت قنوج در جنوب شرقی و دشت بمپور در حاشیه شرقی جازموریان واقع است. رشته‌کوه نمدا در قسمت شمالی آن را از دشت لوت جدا می‌کند. رود سرباز و رود بمپور (با جهت شرقی- غربی) در آن جریان دارد. آبادی‌های

قدیمی آن عبارتند از: شهر بمپور (نام قدیم آن: بن فُهل)؛ ایرانشهر (نام قدیم آن: فُهره/ فُهرج) و قصر قند که در قدیم مرکز مکران بود.

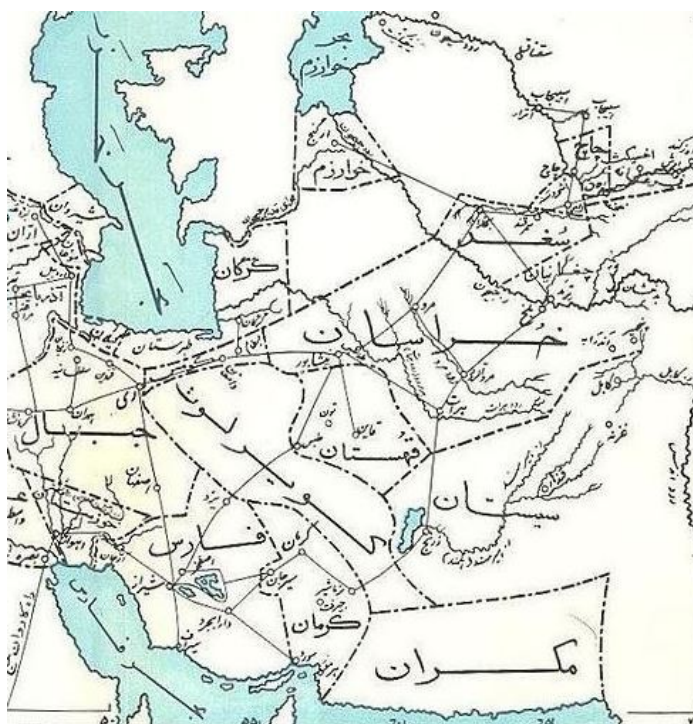
ج) ناحیه سراوان: که در مشرق می‌باشد از شمال به ناحیه سرحد، از شرق به پاکستان، از جنوب به پاکستان و مکران محدود است. این ناحیه، کوهستانی است و رشته کوه بُمپشت (مرتفع‌ترین قله: ح ۱۷۰۰ متر) در آن قرار دارد. کوه بیرگ (یا بیرک، مرتفع‌ترین قله: ۲۷۴۰ متر) در حد فاصل ناحیه سراوان و ناحیه قدیمی بمپور قرار گرفته است. رود ماشکید (یا ماشکیل) در شمال کوه بمپشت با جهت شرقی- غربی در آن جریان دارد و وارد پاکستان می‌شود. در قدیم اراضی آن با ۲۶ قنات آبیاری می‌شد. از آبادی‌های قدیمی آن دَرزک، در حدود شش کیلومتری مشرق سرباز است.

د) ناحیه مکران، مکران یا مکوران: امروزه مشتمل بر شهرستان‌های چابهار، نیکشهر و جاسک است. کوه‌های مکران، که ادامه کوه‌های بشاگرد است، با جهت غربی - شرقی آن را از دیگر مناطق جدا می‌کند. این کوه‌ها آب‌پخشان (مقسم المیاه) شهرستان‌های چابهار و نیکشهر و مناطق شمالی آن است. آب‌های سطحی این منطقه به دریای عمان می‌ریزد و رودهای مهم آن از مشرق به مغرب، باهوکلالت و راپیچ است. خلیج‌های گواتر و چابهار و چندین خور و خلیج کوچک در ساحل آن دیده می‌شود و بندرهایی به نام چابهار و تیس (تیز) و گالک و لنگرگاه دارد.

بریتانیا در قرن هجده در پی این بود تا این منطقه را جزء هند و مستعمره بریتانیا کند. امروزه در هند و در پاکستان شهرهایی بنام مکران وجود دارد. مکران در دوره‌های مختلف تاریخی بخشی از قلمرو ایران بوده است. مکران در نوشته‌های مسالک و ممالک و التقویم اقلیم دوم و از کرمان تا رود مهران (ایندوس) نامیده شده است (دایرةالمعارف فارسی، سرواژه: مکران). سفرنامه مارکوپولو نیز مکران را شرح داده است. در بعضی اسناد و نقشه‌های تاریخی اروپایی و بعضی نوشته‌های عربی دریای عمان امروزی نیز بحر مکران بیان شده است.

مکران ایران، شامل قسمت بزرگی از استان سیستان و بلوچستان است که از مشرق به مرزهای ایران - افغانستان و ایران - پاکستان، از جنوب به دریای عمان و از مغرب به استان‌های هرمزگان و کرمان محدود است. مکران به‌لحاظ تاریخی تقریباً شامل بخشی از استان سیستان و بلوچستان و ایالت بلوچستان پاکستان و بخشی از استان هرمزگان بوده است که نقشه ذیل گویای آن می‌باشد.

نقشه موقعیت جغرافیایی مکران

۲-۱-۱. بن و ریشه واژه مکران

در مورد ریشه مکران دیدگاه‌های بسیار مختلفی وجود دارد:

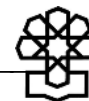
مکران با فتحه، کسره و ضمه روی «م» تلفظ شده است (MAKORAN- Mecran= Makran) اما تلفظ رایج‌تر آن فتحه روی «م» است به صورت Makran. اعراب و بلوچ‌ها آن را مکوران تلفظ می‌کنند. عده‌ای آن را تغییر یافته مگان می‌دانند اما جغرافی‌نویسان مسلمان آن را تغییر یافته مهیخوران دانسته‌اند و به نظر می‌رسد عبارت مهیخوران (ماهی‌خوران) Mahikorān به صورت مکران لاتین شده باشد (The origins of the name on Livius.org). بعضی نیز نام مکران را با نام این منطقه در زبان سومریان و زبان بابلی نخستین یعنی «مگان» هم‌ریشه دانسته‌اند. به باور فرای مکران از نام قوم میکوی گرفته شده است و به معنی کرانه مکاست.

۳-۱-۱. ترکیب جمعیتی مکران

از ویژگی‌های اساسی جمعیت در سواحل مکران ترکیب قومی جمعیت است؛ به گونه‌ای که در هر دوی جوامع شهری و روستایی سواحل مکران بخش زیادی از جمعیت را ایلات و طوایف تشکیل می‌دهند.

۴-۱-۱. شرایط آب و هوایی و درآمد مکران

کوه‌های خشک و بایر کرانه‌های مکران از دید جغرافیای طبیعی دنباله کویر است، که تا آنجا گسترش یافته است. گویا در سده‌های میانه این سرزمین از آنچه اکنون دیده می‌شود، حاصلخیزتر بوده ولی

کمتر دارای اهمیت بوده است. به لحاظ تاریخی مهم‌ترین درآمد مکران از نیشکر و یک گونه شکر سفید موسوم به پانیذ بوده است که به سرزمین‌های مجاور صادر می‌گردیده است.

بیشتر منابع تاریخی و جغرافیایی، مکران را به صورت سرزمینی خشک و بایر توصیف کرده‌اند که ثروت چندانی برای جلب توجه شاهان نداشت. همچنین، مورخانی که داستان عبور اسکندر از این منطقه را نقل کرده‌اند، آنجا را به صورت بیابانی خشک و غیرقابل تحمل به تصویر کشیده‌اند. آریان، مورخ یونانی، شرحی از این سرزمین و خشکی آن و روش به دست آوردن آب از طریق حفر چاه در مسیر سیلاب‌هایی را داده که در هنگام باران‌های تند و رگبارها شکل می‌گرفتند، او خوراک اهالی را خرما و ماهی ذکر کرده است (آریان، ۱۳۸۸: ۲۶۰ - ۲۶۳، مشکور، ۱۳۷۱: ۶۳۵). طبری نیز این منطقه را سرزمینی می‌داند که «دشت آن کوه، آب آن ناگوار، میوه آن خرما بد است، راهزن آنجا پهلوان است، خیرش اندک و شرش بسیار است، اگر سپاه اندک به آنجا رود، نابود می‌شود و اگر بسیار باشند گرسنه خواهند ماند» (غفرانی و شجاع قلعه دختر، ۱۳۹۱).

این توصیفات باعث می‌شد کارگزاران و عاملانی که برای اداره آنجا انتخاب می‌شدند، از رفتن به آنجا دچار وحشت شوند. اما توصیف دقیق شرایط آب و هوایی این ناحیه نشان می‌دهد که به دلیل گستردگی این منطقه، تقریباً همه نوع منظره آب و هوایی در آنجا دیده می‌شد. بجز صحراها و بیابان‌های خشک و بی‌آب و علف، در مکران رودخانه، کوه‌های بلند و در بعضی نواحی کشتکاری هم دیده می‌شود. با این حال «اصطخری» بیابان‌های مکران را ناحیه‌ای فراخ و پهن که غالب اوقات در آنجا قحطی باشد، توصیف کرده و در جای دیگری در این باره آورده بیشتر نواحی مکران کویر است. با فاصله گرفتن از نواحی داخلی و بیابان‌ها و نزدیکی به سواحل و ارتفاعات، شرایط آب و هوایی تغییر چشمگیری می‌یافت. در نواحی ساحلی شرایط آب و هوایی گرم و مرطوب و در ارتفاعات هوایی خنک‌تر و ملایم‌تر وجود داشت. این تنوع آب و هوایی باعث شده این ناحیه به «هندوستان کوچک» مشهور شود (غفرانی و شجاع قلعه دختر، ۱۳۹۱).

۵-۱-۱. پیرامون دریای مکران

دریای مکران (دریای عمان) دریایی در جنوب شرقی ایران است که در حقیقت ادامه اقیانوس هند است. از شمال به سواحل ایران و از جنوب به کشور عمان محدود است و مدار رأس‌السرطان از جنوب آن می‌گذرد. عرض آن از دماغه حد، در شمال شرقی کشور عمان، تا بندر گواتر، در منتهی‌الیه جنوب شرقی ایران (در مرز ایران و پاکستان)، حدود ۳۲۰ کیلومتر و طول آن حدود ۵۶۰ کیلومتر است. در شمال غربی از طریق تنگه هرمز، در شمال شبه جزیره مُسَنَدَم، به خلیج فارس می‌پیوندد. بندرهای آن در جنوب (در سواحل کشور عمان) صُور، مسقط، مَطْرَح، خابورَه صُحار است (مسعودی، ج ۱: ۱۷۷؛ مارکوارت: ۴۳ - ۴۴).

در حدود ده نقشه باستانی از یونانیان موجود است که دریای مکران و خلیج فارس را با هم

«دریای پارس» نامیده‌اند. ولی پس از یورش اعراب به ایران به دریای عمان، به خاطر بازارهای تجاری‌اش، تبدیل شد. رونق بازارهای عمان به جای بنادر و بازارهای چند هزار ساله ایران از مهم‌ترین دلایل کمرنگ شدن نام مکران و محو آن از کتب تاریخی است. ولی از آنجایی که بیشترین سواحل این دریا در کشور کهن ایران قرار دارد و تمدن‌های بزرگی همچون شهر سوخته و جیرفت که متعلق به هزاره دوم پیش از میلاد است در این مناطق می‌باشند، شایسته بازگشت به نام حقیقی آن یعنی «مکران» می‌باشد.

دریای مکران به لحاظ آنکه بخشی از راه مواصلاتی خلیج فارس و مناطق نفت‌خیز آن با اقیانوس هند، شرق دور، آفریقای شرقی، دریای مدیترانه و اروپاست، از نظر اقتصادی و سوق الجیشی اهمیت بسیار دارد. طبق مقررات قانون نفت، مصوب مرداد ۱۳۳۶، فلات قاره ایران در دریای مکران نیز مانند خلیج فارس تابع مقررات قانون نفت ایران شد. شرکت شیلات ایران در کرانه‌های شمالی دریای عمان تأسیساتی دارد. بر اثر حفاریات باستان‌شناسان در کرانه‌های جنوبی شهرستان‌های چابهار و جاسک و میناب، که در ارتفاع کمتر از دویست متر قرار دارد، در شمال غربی کنارک و کرانه رودی در جنوب آبادی سدِیچ (حدود صد کیلومتری شمال شرقی شهر جاسک) و در ده کیلومتری جنوب شرقی آبادی کوهستک (حدود ۴۸ کیلومتری جنوب شهر میناب) آثار باستانی ماقبل تاریخ پیدا شده است؛ آثار یافته شده در سدِیچ متعلق به ۶۵۰۰ تا ۷۵۰۰ سال پیش از میلاد و در کنارک متعلق به دوره دیرینه سنگی میانه یا عصر حجر قدیم وسطی است (ویتافینزی و کپ لند: ۱۴۹-۱۵۰).

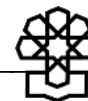
۱-۲. سازمان فضایی فعالیت‌های مکران

هدف این قسمت، ارائه گزارشی از نحوه استقرار امکانات و تجهیزات زیربنایی با توجه به ظرفیت، توان و ضرورت‌های توسعه در سطح این منطقه می‌باشد.

۱-۲-۱. سازمان فضایی بخش‌های اصلی فعالیت در سطح منطقه

سازمان فضایی بخش‌های اصلی فعالیت، سند تصویری کلیه عناصر و اجزایی است که در اثر جنبه‌های مختلف زندگی و فعالیت در سطح منطقه مکران شکل گرفته است و هر یک از این عناصر و پدیده‌ها و روابط موجود بین آنها بر تأثیر متقابل آنها بر یکدیگر، در شکل‌دهی به سازمان فضایی بخش‌های اصلی فعالیت‌های اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) تأثیرگذار است.

از جنبه‌های مهم این بخش نمایش جغرافیایی داده‌های مکانی مرتبط با فعالیت‌های اقتصادی و زیرساخت‌ها می‌باشد که تشخیص و تبیین روابط بین اجزا، پدیده‌ها و فعالیت‌ها در پهنه جغرافیایی منطقه را میسر می‌سازد (لازم به ذکر است که نمایش جغرافیایی داده‌های مکانی خارج از هدف این تحقیق می‌باشد).

۱-۱-۲-۱. اجزای سازمان فضایی بخش کشاورزی

یکی از مظاهر طبیعی متأثر از وضعیت آب و هوا، خشکسالی است؛ به گونه‌ای که کاهش یا افزایش تأثیر یک یا چند عامل از عوامل اقلیمی موجب این پدیده می‌شود. سواحل مکران نیز به لحاظ نزولات جوی ناچیز و داشتن آب و هوای صحرایی، به عنوان منطقه‌ای خشک و نیمه‌خشک در ایران شناخته می‌شود. اکثر رودهای این منطقه کم‌آب و فصلی و در بیشتر مواقع سال خشک می‌باشند. عامل کم‌آبی به همراه عدم وجود خاک و زمین‌های مناسب برای کشاورزی در این مناطق باعث شده که فعالیت‌های زراعی در سواحل مکران کم‌رونق باشد و بیشتر فعالیت‌های زراعی در این منطقه نیز به صورت غیرمکانیزه انجام شود. این موضوع باعث تراکم پایین جمعیت و توسعه نیافتگی این منطقه به لحاظ زراعی شده است.

- خاک

قسمت اعظم این منطقه را فلیش‌های ائوالیگوسن پوشانیده است. این فلیش‌ها از غرب شهرستان زاهدان، در جوار دشت لوت، آغاز و از جنوب زاهدان در امتداد مرز شرقی به جنوب شرق استان منتهی می‌شود.

شرق دشت لوت و توده بزمان ایرانشهر، پوشیده از کالرد ملانژ و کلاسترهای نئوژن است. در شمال توده بزمان، توف‌های آتشفشانی دوره کواترنری پلیئوسستن به چشم می‌خورد که وسعت زیادی دارد. جنوب توده بزمان را سنگ‌های اولترابازیک همراه با آمیزه‌های رنگین پوشانده است. در جنوب شهرستان چابهار، کلاسترهای نئوژن به مقدار زیاد و در حاشیه دریای عمان نهشته‌های کواترنری وجود دارد (سلطانی، ۱۳۸۳: ۱۸).

در کوه‌های مکران به دلیل گسترش رخساره‌های فلیشی در ساختمان آن، به واحد ساختمانی فلیش جنوب شرقی معروف است. حد شمالی آن را با چاله جازموریان غسل بشاگرد تعیین کرده است. از طرف مغرب به غسل میناب، از جنوب به دریای عمان محدود و حد شرقی آن نیز در آن سوی مرز سیاسی کشور ادامه می‌یابد. به علاوه، جابجایی‌های افقی یا تغییر محل کمربندهای کوهزایی در جریان یک توالی منظم از شمال به جنوب، از ویژگی‌های دیگر تحول پیکر ساختمانی واحد مکران است که مشابه آن در سایر واحدهای پیکر زمین ساختی ایران تا این اندازه منظم و مشخص مشاهده نشده است. از نتایج این تغییرات گسترش عرضی خشکی‌ها در ناحیه مکران است که در آن از شمال به جنوب اولاً سنگ‌ها از نظر سنی جوان‌تر می‌شوند و ثانیاً رخساره آنها تغییر می‌کند (همان: ۲۰).

- آب‌ها و رودها

این منطقه دارای اراضی وسیعی است که به علت کمبود آب، از اراضی آن به طرز مطلوبی استفاده نمی‌شود؛ به سبب کم‌آبی ناحیه مکران، کشت و زراعت در این ناحیه بیشتر به صورت دیمی صورت می‌گرفت و ساکنان آن اغلب کوچ‌نشین و سیار بودند، با این حال کویرهای کرمان، مکران و سند نسبت

به کویرهای خشک خراسان پرآب و علف‌تر بوده که مسکن بیشتر عشایر کوچ‌نشین است (غفرانی و شجاع قلعه دختر، ۱۳۹۱).

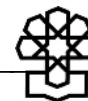
منابع آبی این ناحیه را می‌توان به چهار دسته تقسیم کرد: چاه، قنات، چشمه و رود. آب چاه‌های مکران اغلب شور و دارای فسفات، سولفات و کربنات و ... بود. چشمه‌ها نیز اغلب سولفور و دارای گوگرد بودند. مخصوصاً چشمه‌هایی که در کوه تفتان وجود داشت؛ زیرا این ناحیه معدن گوگرد بود. به علت وجود همین مواد معدنی غالباً برای بیماری‌های پوستی مانند آگزما و گال و امثال آن استفاده می‌شد. رودها اکثراً فصلی و مسیل آنها در بیشتر ایام سال خشک و بی‌آب بود. هنگام ریزش باران، این مسیل‌ها ظرف چند ساعت رودخانه‌های بزرگ می‌شدند و با قطع شدن باران، دوباره خشک می‌گردیدند. رودخانه‌های مکران یا مانند سایر رودها در سطح زمین جاری بودند و یا به صورت تحت‌الارضی از زیر ریگ‌ها و سنگ‌ها و از زیر زمین عبور می‌کردند (رزمارا، ۱۳۲۰: ۳۰-۳۲).

رود بمپور، دیگر رود این ناحیه بود که در ناحیه بمپور به سمت دریا جریان داشت. منابع یونانی آن را «آبیس» یا «آرتابیس» (Abis, Artabis) ضبط کرده‌اند (مشکور، ۱۳۷۱: ۲۲۰). این رود بزرگ‌ترین و پرآب‌ترین رود این ناحیه بوده و در حال حاضر نیز یکی از مهم‌ترین رودهای این ناحیه محسوب می‌شود. این رود پس از عبور از دشت بمپور به باتلاق جازموریان در قسمت غربی آن می‌ریزد. از نظر اینکه گاه در سطح زمین و به صورت آشکار جریان دارد و گاه از زیرزمین و دل ریگزارها عبور می‌کند، بسیار شگفت‌انگیز است. رود بمپور در واقع تنها رودخانه دائمی مکران بود که از آب آن برای کشاورزی استفاده می‌شده است. در دره‌های این رود نخلستان‌هایی وجود داشت. بعضی قسمت‌های آن از حاصلخیزترین نقاط مکران محسوب می‌شد. در حال حاضر نیز اکثر نقاط دزک به وسیله شعب رود ماشکید آبیاری می‌شود (غفرانی و شجاع قلعه دختر، ۱۳۹۱).

اما این منابع آبی محدود بود و تعداد رودها در این ناحیه بسیار اندک بودند؛ به طوری که بیشتر نیاز مردم به واسطه کندن چاه و با آب قنات تأمین می‌شد. آب قنات‌ها شیرین و گوارا و مواد شیمیایی کمتری در آن وجود داشت. (همان).

- محصولات

مکران به سبب تنوع شرایط آب و هوایی، مستعد پرورش انواع محصولات، درختان و میوه‌های سردسیری و گرمسیری بود. درخت خرما که تأثیر حیاتی در زندگانی اهالی این ناحیه دارد، علاوه بر تأمین ماده اصلی غذای بیشتر ساکنان، شاخ و برگ و تنه و لیاف آن در ساخت کپر (خانه و مسکن) کاربرد داشت و از برگ‌های آن برای بافتن حصیر استفاده می‌شد. نوعی نخل کوتاه وجود داشت که اهالی آن را نخل خزنده می‌گفتند و بیشتر در کنار رودخانه‌ها می‌روید. علاوه بر این سایر میوه‌های گرمسیری مثل موز، انبه، نارگیل، زیتون و لیمو از دیرباز در این ناحیه کشت می‌شد (همان).

شهرت فراوان ناحیه مکران به سبب کشت نیشکر و تولید فانید^۱ بود. تقریباً در بیشتر شهرها و نواحی مکران فانید (پانید) و نیشکر به عمل می‌آمد. در قرون نخستین اسلامی کشت نیشکر و به دست آوردن شکر از آن، در نواحی جنوبی ایران مانند طوران و مکران رواج بسیار داشت. علاوه بر این‌ها، انواع گیاهان طبی نیز در این ناحیه می‌روید و به همراه سایر محصولات به نواحی دیگر صادر می‌شد. گیاهانی مانند مَر، سنبل هندی و مَورد سبز به فراوانی می‌روید (همان).

– گونه‌های جانوری

در ناحیه مکران تنوع گونه‌های جانوری نیز قابل توجه بود. شکار در کوهستان شکار کوهی و در صحرا آهو بود. آهوی سیاه نیز در مکران وجود داشت. انواع طیور مانند کبک، تیهو و انواع چهارپا مانند گوسفند، شتر، گاو، الاغ و... در آنجا پرورش می‌یافت (افشار، ۱۳۷۱: ۲۱۲).

حیوانات وحشی این ناحیه از قبیل کفتار، پلنگ، خرس، شغال، روباه، گراز و... بیشتر در جنگل‌های بمپور و فهرج موجود بودند. در مکران مارهای سمی و خطرناک، عقرب، رتیل و سوسمارهای قوی و بزرگ به طور فراوان به چشم می‌خورد (رزم آرا، ۱۳۲۰: ۳۲). در آب‌های رودخانه‌های مکران تمساح پوزه کوتاه وجود دارد؛ این تمساح‌ها که امروزه در اصطلاح محلی به نام «گاندو» شناخته می‌شوند، تنها زیستگاهشان در ایران، محدود به نواحی جنوب شرقی منطقه مکران است که در حال حاضر بیشتر در برکه‌های میان راسک، باهوکلالت و باتلاق‌های دلگان و کلانی (در جنوب بلوچستان) متمرکز هستند. (غفرانی و شجاع قلعه دختر، ۱۳۹۱).

۲-۱-۲-۱. اجزای سازمان فضایی بخش صنعت و معدن

صنعت در ناحیه مکران بنیانی ضعیف دارد. موقعیت جغرافیایی، فقر فرهنگی، محدودیت منابع آب و کمبود نیروی انسانی متخصص و ماهر عوامل مؤثر در ساختار این بنیان ضعیف هستند و این مسئله توسعه صنعتی را دچار مشکل ساخته است.

در حالی که استعدادهای بالقوه توسعه صنعتی با داشتن سیاستی اصولی در توسعه صنعتی می‌تواند مکران را در جایگاه مناسب‌تری در سطح ملی قرار دهد. مجاورت با دریای عمان و وجود بندر چابهار و همسایگی با کشور پاکستان و عمان زمینه‌ای مناسب برای توسعه صنایع دریایی و شیلاتی و صنایع پردازش محصولات صادراتی می‌باشد.

– معادن

کوهستان‌های منطقه مکران دارای منابع زیرزمینی فراوانی است. خاک این سرزمین از این نظر بسیار غنی است و جواهر و احجار کریمه در آن پیدا می‌شود. از این‌رو، سند و مکران را سرزمین طلا و گیاهان طبی دانسته‌اند. چنانکه ابن فقیه و بیهقی نیز آورده‌اند (همان).

سنگ مس هنوز هم در کوه خواجه عمران در بلوچستان یافت می‌شود. در این ناحیه معادن سنگ

۱. پانید، پانید و فانید، شکری است به رنگ‌های سرخ، زرد یا سفید که مصارف پزشکی نیز داشته است.

مرمری وجود داشت که به سبب مرغوبیت آن، در ساخت بناهای بزرگی همچون «تاج‌محل» از آنها استفاده شده است. هنوز هم مهم‌ترین معدن سنگ مرمر ایران به نام سنگ مرمر ایرانشهر در آدین کوک در مجاورت ایرانشهر قرار دارد (گروسی، ۱۳۷۴: ۳۰).

۱-۲-۱-۳. اجزای سازمان فضایی بخش خدمات

- بازرگانی

عبور شبکه‌ای از راه‌های ارتباطی مهم زمینی و دریایی از مکران، اهمیت تجاری و نظامی خاصی به این ناحیه بخشیده، به طوری که این منطقه می‌تواند به یک واسطه مهم در مبادلات بازرگانی تبدیل شود. مارکوپولو در گذر از این سرزمین درباره تجارت در آنجا نوشته است: «مردم این ناحیه از راه تجارت و صنعت زندگی می‌کنند. تاجرانی که از راه دریا سفر می‌کنند، در آنجا لنگر می‌اندازند. کالاهای بسیاری از راه زمینی و دریایی از آنجا صادر می‌شود». عمده‌ترین محصول صادراتی این ناحیه، پانیزد و نیشکر بود (غفرانی و شجاع قلعه دختر، ۱۳۹۱b). مشک و عنبر از جمله کالاهایی بود که هم از اقیانوس هند و دریای عمان و خلیج فارس و هم از راه خشکی جابجا می‌شد و در مبادلات تجاری بسیار سودآور بود. گیاهانی که در این ناحیه می‌رویدند و به صورت ادویه مصرف می‌شدند نیز در سایر نقاط طرفداران زیادی داشتند (دلبری، ۱۳۸۸).

شتر دوکوهانه و قوی این ناحیه که فالج و بختی نام داشت، برای پرورش و تولید نسل به نواحی شرق و فارس فرستاده می‌شد. فالج‌ها بسیار زیبا و گران‌قیمت بودند و تنها طبقه ثروتمند و پادشاهان توانایی خرید آنها را داشتند.

- معرفی شهرهای بزرگ تجاری

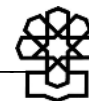
بمپور - فهرج (فهل‌فهره)

این دو شهر از عمده‌ترین باراندازهای تجاری منطقه جنوب شرقی ایران به‌شمار می‌رفته‌اند. فهل‌فهره بزرگ‌ترین چهارراه جنوب شرقی ایران بود؛ از یک طرف راهی که کرمان و فارس را به سند مرتبط می‌کرد و از طرف دیگر راه سیستان و خراسان به بندر تیس و دریای عمان از اینجا عبور می‌کرد. (گروسی، ۱۳۷۴: ۷۱). از جمله درآمدهای مردمی که در مسیر راه‌های تجاری ساکن بودند، کار نگهبانی از کاروان‌ها و حمل مال‌التجاره آنان بود.

بندر تیس

بندر تیس یکی از مهم‌ترین بنادر مکران در کرانه دریای عمان و مرکز بازرگانی این ناحیه بوده است که بازرگانان از طریق آنجا با بنادر شمال آفریقا و هندوستان ارتباط می‌یافتند (غفرانی و شجاع قلعه دختر، ۱۳۹۱b).

کاروان‌های تجاری در موقع ناامنی جاده هرمز از طریق تیس به دریا می‌رفتند و در قرن ششم هجری این بندر بر تجارت هرمز که رو به خرابی می‌رفت، تفوق و استیلا پیدا کرده بود. با کاهش کشت

نیشکر و تولید پانید و سایر محصولات کشاورزی و اقتصادی در شرق ایران، بندر تیس به تدریج اهمیت اولیه خود را از دست داد و جای خود را در دوره صفویه نخست به بندرعباس و سپس بنادر کوچکتری چون بندر چابهار داد و در دوره قاجار کاملاً متروک شد (سیدسجادی، ۱۳۷۴: ۳۳۰).

- گردشگری

بررسی وضعیت نواحی و سرزمین‌هایی که همه‌ساله و در فصل‌های مختلف مورد بازدید جهانگردان قرار می‌گیرند نشان می‌دهد تغییرات ناشی از جهانگردی در آنها بسیار چشمگیرتر و مهم‌تر از تغییراتی است که ناشی از گسترش سایر فعالیت‌های اقتصادی است. به‌طور ذاتی نواحی ساحلی برای انسان‌ها جاذب و از پتانسیل لازم جهت جذب گردشگران برخوردار می‌باشد.

توسعه گردشگری ساحلی وابسته است به کیفیت ساحل، ویژگی‌های فیزیکی، چشم‌انداز ظاهری ساحل، چشم‌انداز فضاهای حاشیه‌ای در ساحل، امنیت جانی و مالی گردشگران، ایجاد جاده‌ها و سهولت دسترسی گردشگران برای گذران اوقات فراغت و فراهم آوردن امکاناتی جهت پیاپی‌روی در سواحل. بدین ترتیب با توجه به ظرفیت‌های موجود در سواحل دریا و رودخانه‌ها مجموعه‌ای از فعالیت‌های گردشگری-تفریحی مانند غواصی، سفرهای دریایی، تأسیسات اقامتگاهی، رستوران‌ها و بازار کسب‌وکار و خرده‌فروشی را می‌توان در چنین مکان‌هایی ایجاد کرد. همچنین ماهیگیری تفریحی یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های گردشگری ساحل است که امروزه در برخی از مناطق دنیا به‌عنوان یک گونه از گردشگری محسوب می‌شود (علیقلی‌زاده فیروزجانی، ۱۳۹۱).

به‌علاوه، گردشگری به‌عنوان ابزاری برای مقابله با چالش‌های اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی، بر آن تأکید شده است، به‌خصوص مناطقی که دچار افت در فعالیت‌های سنتی کشاورزی شدند.

در چند دهه اخیر با توسعه وسایل ارتباطی و گسترش روابط اجتماعی و اقتصادی به‌ویژه با ایجاد منطقه آزاد چابهار و در نتیجه آن جذب مهاجر و توسعه گردشگری، این منطقه از انزوای محیطی خارج و در مدار ادغام با جامعه ملی و بازار وسیع آن قرار گرفته است. بدین ترتیب مکران، دارای پتانسیل قابل ملاحظه‌ای از هر دو جهت گردشگری ساحلی و گردشگری روستایی شده است. در روند این دگرگونی، فعالیت منطقه آزاد چابهار به‌عنوان مرکز تجاری ارزشمند با تأثیرگذاری بر ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و نظامی منطقه، نقش و جایگاه مؤثری را در سطح ملی، ناحیه‌ای به‌ویژه در سواحل مکران داشته است. به‌طوری که به‌لحاظ اقتصادی در کنارک و چابهار به‌عنوان شهرستان‌های ساحلی مکران، براساس نتایج آماری دو دهه اخیر، از تعداد شاغلین بخش کشاورزی کاسته شده و بر تعداد شاغلین بخش دوم و سوم (صنعت و خدمات) افزوده شده است (همان).

به‌طور کلی جاذبه‌های گردشگری این منطقه به سه قسمت:

۱. جاذبه‌های طبیعی و ژئوتوریستی.

۲. جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی.

۳. جاذبه‌های انسان ساخت قابل تفکیک است.

تمساح پوزه کوتاه، تالاب لیپار، ساحل تیس، خلیج چابهار، گل فشان‌ها، بقعه سیدغلام رسول، قلعه تاریخی تیس (معروف به قلعه پرتغالی‌ها) روستای تاریخی تیس و منطقه آزاد چابهار، از مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری چابهار است. بررسی‌ها نشان می‌دهد که فقط شهرستان چابهار با ۲۲۸ جاذبه گردشگری، می‌تواند یکی از محورهای مهم گردشگری کشور باشد. با این حال مقصد گردشگری از کاستی‌ها و ضعف‌های برخوردار است (لطفی‌فر، مجتبی و یغفوری حسین، ۱۳۹۱).

۲-۱-۲-۲. راه

- راه‌های تجاری و دریایی

قرار گرفتن مکران در مجاورت شبه‌قاره هند و دریای عمان از لحاظ تجاری به این ناحیه ارزش زیادی می‌دهد.

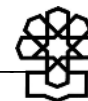
تا پیش از حفر کانال سوئز، راه تجاری خلیج فارس که از بندرهای ایران می‌گذشت اهمیت فوق‌العاده‌ای داشت. کشتی‌هایی که در خلیج فارس و دریای عمان رفت‌وآمد می‌کردند تا جزیره سیلان و هند شرقی و حتی سواحل چین می‌رفتند. از این‌رو شهرهای ساحلی این مسیر از اهمیت فراوانی برخوردار بودند (دلبری، ۱۳۸۸).

- راه‌های زمینی

بخش عمده تجارت شرقی ایران با هند از طریق راه‌های زمینی صورت می‌گرفت. به‌طور کلی از ایران دو جاده مهم و بین‌المللی عبور می‌کرد؛ یکی جاده ابریشم و دیگری جاده ادویه. جاده ادویه از جنوب شرقی آسیا به هند می‌آمد و پس از عبور از سند و نواحی پنجاب وارد مکران و بخش جنوبی ایران می‌شد و از آنجا به سوی بین‌النهرین و نهایتاً دریای مدیترانه ادامه می‌یافت (دلبری، ۱۳۸۸).

۳-۲-۱. کیفیت نیروی انسانی

براساس آمارهای موجود، سواحل مکران در استان‌های هرمزگان و سیستان و بلوچستان از منظر بسیاری از شاخص‌های اجتماعی، نهادی، اقتصادی و توسعه‌ای، جزء مناطق محروم کشور است. این منطقه با مجموعه‌ای از محرومیت‌های زیرساختی، فقر و نابرابری، محرومیت‌های سلامتی و آموزشی روبروست. برابر با آمار سال ۱۳۸۵، استان سیستان و بلوچستان، در گروه شاخص‌های آموزش و برابری، دارای آخرین رتبه در کشور و در گروه شاخص‌های سلامتی، دارای رتبه ۲۶ است. همچنین، بررسی دیگر شاخص‌های مختلف آماری کشور نشان‌دهنده تفاوت‌های آشکار بین این منطقه با دیگر مناطق کشور است. شاخص با سواد با نرخ ۵۷/۱، با سواد زنان با نرخ ۴۸/۷۷، درصد شاغلان بخش صنعتی با ۴ نفر، بالاترین نرخ بیکاری کشور با رقم ۲۶/۷، پایین‌ترین نرخ شهرنشینی در سواحل مکران استان‌های

هرمزگان و سیستان و بلوچستان با نرخ ۴۶/۱۲، پایین‌ترین نرخ‌های موجود در بین استان‌های کشور است (حافظنیا و رومینا، ۱۳۸۵: ۴۸)

۳-۱. قابلیت‌ها و توان‌های موجود در سطح محدوده سواحل مکران

در منطقه سواحل مکران انواع توان‌های طبیعی یا محیطی، تاریخی، فرهنگی، انسانی و ویژه شناسایی و ویژگی‌های آن مشخص شده است؛ از جمله موقعیت جغرافیایی ویژه و مناسب به لحاظ هم‌جواری با کشور پاکستان و دسترسی به آب‌های آزاد بین‌المللی خارج از تنگه هرمز و امکان ارتباط با کشورهای شرق آسیا، شبه قاره هند، شیخ‌نشین‌های عربی و بازارهای آفریقایی، شرایط ممتاز ترانزیت خارجی میان اروپا و آسیای مرکزی با آب‌های شرقی و جنوب، اقلیم مناسب به جهت کشت محصولات (موز، خرما، هندوانه و...)، صنایع تبدیلی وابسته به محصولات کشاورزی، وجود منابع غنی دریایی و آبیان و اراضی برای توسعه فعالیت‌های شیلاتی، صیادی و صنایع مرتبط با شیلات، واقع شدن در مجاورت آب‌های گرم دریای عمان و اقیانوس هند به عنوان قابلیت محوری و مؤثر.

همچنین، حدود ۱۲۰ هزار تن صید انواع ماهی، پرورش میگو و توسعه صنایع وابسته، وجود ۹ بندر صیادی و اسکله‌های مهم ترانزیت شهید کلانتری و شهید بهشتی و ۶ محل تخلیه، تعداد ۲۰۰۰ فرزند شناور صیادی با ۱۵ هزار نفر صیاد، وجود کارخانه کنسروسازی، ۱۲ واحد عمل‌آوری و بسته‌بندی ماهی و میگو، چهار کارخانه لنج‌سازی چوبی، یک کارخانه لنج‌سازی فایبرگلاس، یک کارخانه ساخت قایق، کارخانه یخ‌سازی و واحد سردخانه، وجود معادن نسبتاً غنی و متنوع و امکان توسعه فعالیت‌های معدنی، آلومینیم، قلع، وجود نهادهای مهم اقتصادی و توسعه‌ای با امتیازات ویژه برای سرمایه‌گذاری تولیدی و خدماتی از جمله منطقه آزاد چابهار، اقلیم مناسب برای توسعه فعالیت‌های گردشگری طبیعی و انسانی، برخورداری از مرکز آموزش عالی علوم دریایی و دریاوردی، توسعه فعالیت‌های گردشگری علمی، فرهنگی، وجود کشتی‌های مدرن صید و صیادی پرسیا، وجود تأسیسات زیربنایی مهم از جمله فرودگاه، وجود گمرک فعال در زمینه واردات و صادرات، بهره‌وری از نزدیک‌ترین مسیر به کشورهای آسیای میانه جهت ترانزیت کالاهای بین‌المللی و انتقال محصولات، وجود شهرک صنعتی، موقعیت بندری و مرزی که امکان تأمین کالاهای واسطه‌ای صنعتی از خارج و دسترسی به بازارهای صادراتی را تسهیل می‌نماید، اقلیم مناسب و اعتدال هوا در زمستان، شرایط مناسب برای کاشت محصولات نوبرانه و صادراتی را می‌توان از جمله پتانسیل‌های سواحل مکران برشمرد.

بهره‌گیری از مزیت نسبی انرژی خورشید و باد به عنوان جایگزینی برای انرژی فسیلی، توسعه گردشگری در فصل سرد سال - به خاطر شرایط اقلیمی مناسب می‌توان در تمامی فصول سال انواع گردشگران طبیعت دوست یا اکوتوریسم، گردشگران علمی، فرهنگی، گردشگران علاقمند به سواحل

آفتابی، آب درمانی، شن و ماسه در جهت استفاده و رفع بیماری‌های استخوانی را جذب منطقه نمود - و همچنین وجود مراکز عالی علوم دریایی می‌تواند بسترساز تحول در اقتصاد منطقه باشد.

۱-۴. مزیت‌های نسبی در بخش‌های مختلف اقتصاد مکران

اهم مزیت‌های نسبی مکران به شرح زیر است:

۱-۴-۱. موقعیت جغرافیایی

۱. موقعیت ویژه جغرافیایی به دلیل همسایگی با کشورهای پاکستان و افغانستان و به خصوص آب‌های آزاد از طریق دریای عمان و خارج از تنگه هرمز.
۲. وجود ۳۰۰ کیلومتر نوار ساحلی و امکان استفاده از این قابلیت برای توسعه فعالیت بندری و بازرگانی (مناطق ساحلی این ناحیه با کشورهای جنوبی خلیج فارس و دریای عمان و ارتباط سریع با هند و کشورهای آفریقایی سبب تقویت بیشتر این قابلیت می‌باشند).
۳. استقرار در کناره دریای عمان و هم‌جواری با گلوگاه استراتژیک تنگه هرمز، سواحل این استان در دریای عمان زمینه مناسبی را برای گسترش فعالیت‌های نظامی و ایجاد پایگاه‌های دریایی و هوایی فراهم می‌آورند.

۱-۴-۲. منابع طبیعی

- منابع دریایی

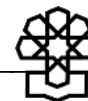
امکان توسعه شیلات، بهره‌گیری از منابع غذایی دریایی، همچنین توسعه صنایع غذایی مرتبط با منابع دریایی و سایر صنایع مرتبط با دریا مانند کشتی‌سازی از جمله مزیت‌های نسبی ناشی از منابع دریایی موجود در استان است.

- منابع آب

وجود رودخانه‌های دائمی و فصلی در منطقه بلوچستان از جمله قابلیت‌هایی هستند که در حال حاضر به‌طور کامل مورد استفاده قرار نمی‌گیرند. همچنین منابع آب زیرزمینی در برخی از دشت‌های ناحیه مکران هنوز به‌طور کامل شناسایی نشده و مورد استفاده قرار نگرفته‌اند.

۱-۴-۳. اقلیم

اعتدال هوا در زمستان شرایط مناسب را برای کاشت محصولات نوبرانه و صادراتی فراهم کرده است. این قابلیت ازسوی دیگر امکان برداشت دو بار محصول را در سال فراهم می‌آورد. همچنین هوای مطبوع در فصل سرد در بسیاری از مناطق مکران به‌ویژه در ساحل دریا از دیگر مزیت‌های نسبی مکران برای توسعه فعالیت‌های گردشگری محسوب می‌گردد.

۴-۴-۱. منابع معدنی

معدن سنگ‌های تزئینی و مصالح ساختمانی، کانسارهای مس، کرومیت، منگنز و منیزیت در مقیاس‌های نسبتاً اقتصادی و کانی‌های تالک و گل‌سفید و صدف‌های ساحلی و همچنین امکان دستیابی به منابع نفت در سواحل مکران مجموعاً در بلندمدت می‌توانند زمینه‌ساز توسعه مکران باشند. در این زمینه نیز می‌توان به اکتشافات جدید ایمیدرو اشاره کرد که نشان داده منطقه از قابلیت بالایی در بخش معدن برخوردار بوده به‌گونه‌ای که استان سیستان و بلوچستان معروف به داشتن رنگین‌کمانی از معادن می‌باشد.

۴-۴-۵. دشت‌های بزرگ و کوچک

می‌توان از دشت بمپور، دشت دلگان، دشت باهوکلان و دشت زرآباد نام برد. در این دشت‌های وسیع در صورت مسائل مربوط به سازمان تولید، کشاورزی می‌تواند در مقیاس بزرگ و مکانیزه انجام پذیرد.

۴-۴-۶. انرژی

منطقه مکران و به‌طور کلی استان سیستان و بلوچستان دارای قابلیت ویژه‌ای در تولید انرژی‌های تجدیدپذیر و پاک مثل انرژی خورشیدی، بادی و تولید انرژی از امواج دریا می‌باشد که با هدف صادرات برق به پاکستان و افغانستان می‌بایست مورد توجه ویژه قرار گیرد.

۵-۱. طرح‌های در حال اجرا در منطقه مکران

برخی از طرح‌ها و پروژه‌های در حال اجرا و یا آماده اجرا در سطح منطقه به‌شرح زیر می‌باشد:

۱-۵-۱. طرح توسعه پتروشیمی عظیم مکران

تقریباً زیرساخت‌های این طرح از جمله آب، برق‌رسانی، محوطه‌سازی، آسفالت، جاده‌سازی و انجام کارگاه‌های مورد نیاز تجهیز شده و پیش‌بینی می‌شود با تکمیل پروژه استانی گازرسانی به چابهار تا پایان سال ۱۳۹۴ وارد فاز عملیاتی شود.

۲-۵-۱. عملیات راه آهن چابهار، زاهدان، مشهد و سرخس

این طرح با هدف توسعه محور شرق در حال اجراست.

۳-۵-۱. طرح توسعه بندر شهید کلانتری و شهید بهشتی چابهار

این طرح با هدف افزایش ظرفیت این بنادر از ۲/۵ میلیون تن در سال به ۸ میلیون تن با توسعه شتابان اسکله‌های مختلف تجاری و مکان پهلوگیری کشتی‌های با ظرفیت یکصد هزار تن در حال اجراست.

۴-۵-۱. طرح توسعه صنایع فولاد و شیلات چابهار

این طرح از طرح‌های توسعه‌ای بزرگ سواحل مکران محسوب می‌شود.

۵-۵-۱. ایجاد قطب سوم خودروسازی کشور در بندر آزاد تجاری - صنعتی چابهار

این طرح در سفر هیئت دولت به استان مورد تصویب قرار گرفته است.

۶-۵-۱. عملیات احداث فرودگاه جدید بندر آزاد تجاری - صنعتی چابهار با قابلیت داشتن

پروازهای بین‌المللی

بخش دوم - همایش‌ها، طرح‌ها، کتاب‌ها و سندهای مکتوب درباره مکران و سواحل آن

۱-۲. همایش‌ها

- نخستین همایش ملی «توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران»، چابهار، ۱۳۹۱.

- نخستین همایش ملی «فرصت‌های سواحل مکران» اسفندماه سال ۱۳۹۱ با دو رویکرد علمی و اجرایی در منطقه سوم دریایی چابهار در محورهای زیر برگزار شده است:

۱. واکاوی تدابیر مقام معظم رهبری درخصوص توسعه سواحل جنوب شرقی کشور،

۲. واکاوی تدابیر مقام معظم رهبری درخصوص اهمیت دریا، حضور در دریاها و آزاد و توسعه

دریامحور،

۳. منابع طبیعی و صنایع وابسته (نفت و انرژی، کشاورزی، صنایع غذایی، شیلات، صنایع دارویی و غیره)،

۴. صنایع دریایی،

۵. منابع انسانی، فرصت‌های آموزشی و پژوهشی و علوم دریایی،

۶. سواحل، بنادر و حمل‌ونقل،

۷. تولید ملی، حمایت از کار و سرمایه ایرانی،

۸. اقتدار ملی (فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و امنیت)،

۹. نیروی دریایی راهبردی و توسعه سواحل مکران،

۱۰. پیشینه تاریخی، میراث فرهنگی و گردشگری،

۱۱. محیط زیست،

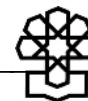
۱۲. آمایش سرزمینی و پدافند غیرعامل.

- نخستین همایش ملی «علوم زیستی دریای مکران»، دانشگاه دریانوردی علوم دریایی چابهار، ۱۳۸۹.

- دومین همایش ملی «علوم زیستی دریای مکران»، دانشگاه دریانوردی علوم دریایی چابهار، ۱۳۹۱.

این همایش با هدف بررسی زیست‌شناختی خصوصیات دریای مکران، سنجش زیرساخت‌های

توسعه پایدار علوم زیستی دریای مکران، تحلیل و بررسی یافته‌های جدید زیست‌فناوری دریایی،

امکان‌سنجی ظرفیت توسعه شیلاتی در حوزه دریای مکران و بررسی مخاطرات دریایی و زیستگاه‌های حساس برگزار شد.

- همایش‌های سالیانه ترانزیت و توسعه محور شرق که با عناوین زیر برگزار شده است:

الف) همایش ملی «چابهار، ترانزیت و توسعه محور شرق»، سازمان منطقه آزاد چابهار، چابهار، پاییز ۱۳۸۶،

ب) اولین همایش بین‌المللی «چابهار، ترانزیت و توسعه شرق کشور»؛ تهران، خردادماه ۱۳۸۷،

ج) همایش بین‌المللی «خراسان جنوبی، ترانزیت و توسعه محور شرق (چابهار، بیرجند و سرخس)»، بیرجند، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۱.

سه همایش فوق با هدف بررسی زیرساخت‌های حمل‌ونقل محور شرق در جهت امنیت و توسعه پایدار، دستیابی به تمهیدات قانونی و راهکارهای اجرایی در راستای برنامه‌های ملی و منطقه‌ای، تبیین اهمیت پتانسیل‌های سرمایه‌گذاری در محور ترانزیتی شرق با هدف استفاده از موقعیت ژئواستراتژیک و ژئواکونومیک کشور در تقویت مبادلات بین‌المللی و تجارت خارجی برگزار شده است.

۲-۲. طرح‌های مطالعاتی

- معاونت برنامه‌ریزی استانداری سیستان و بلوچستان (۱۳۹۳)؛ «مطالعات برنامه آمایش استان سیستان و بلوچستان»، استانداری سیستان و بلوچستان.

این مطالعه آمایش سرزمین استان سیستان و بلوچستان از سال ۱۳۹۲ آغاز و هم‌اکنون (اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۳) مراحل نهایی خود را طی می‌کند.

- معاونت برنامه‌ریزی استانداری سیستان و بلوچستان (۱۳۸۷)؛ «مطالعات برنامه آمایش استان سیستان و بلوچستان»، استانداری سیستان و بلوچستان (موجود در کتابخانه سازمان برنامه و بودجه استان سیستان و بلوچستان).

مطالعه حاضر در شانزده جلد به مطالعه استان پرداخته است. منابع آب، پوشش گیاهی و منابع اراضی و خاک، اقلیم، زمین‌شناسی و منابع معدنی، وضعیت فرهنگی و سرمایه اجتماعی، تحولات جمعیت، نظام شهری و نظام روستایی، تحلیل وضع موجود محیط زیست، ویژگی‌های اقتصادی جمعیت، صنعت و معدن، ساختار کشاورزی، ساختار خدمات استان، شبکه زیربنایی استان، تحلیل عرصه‌های اقتصادی، اقتصاد کلان، تحلیل سازمان فضایی فعالیت‌ها و تحلیل سیاسی- اداری شانزده جلد این آمایش را تشکیل می‌دهند.

- مجموعه مطالعات طرح توسعه محور شرق، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

طرح توسعه محور شرق سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به استناد مطالعات پایه آمایش سرزمین در سال ۱۳۶۳، مطالعات توسعه محور شرق را انجام داد و در سال ۱۳۶۴ به تصویب هیئت

دولت رسید و پس از ۱۷ سال تدوین شد. در سال ۱۳۸۱ به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، این طرح در هیئت دولت تصویب شد. طرح توسعه محور شرق مشتمل بر ۱۸ ماده است که کریدور ترانزیتی شرق کشور ایران را از مبدأ ورودی بندر چابهار تا نقاط خروجی مرزهای شمالی کشور ترسیم می‌کند.

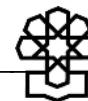
از جمله مهم‌ترین اهداف مترتب بر طرح توسعه محور شرق می‌توان به افزایش نقش و سهم کشور در ترانزیت کالا و حمل‌ونقل بین‌المللی، تقویت پیوندهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و امنیتی با کشورهای همجوار شرق و شمال شرقی، ارتقای سطح متوسط درآمد و شاخص‌های توسعه در نواحی شرق کشور، کاهش فعالیت‌های غیررسمی اقتصادی و جلوگیری از قاچاق کالا و مواد مخدر، افزایش سهم چابهار در بازرگانی داخلی و خارجی و ترانزیت کالا اشاره نمود.

این طرح از جمله اقدام‌های مهم و اساسی برای رونق توسعه و آبادانی در نقاط محروم کشور محسوب می‌شود.

نظر به اهمیت منطقه آزاد چابهار در توسعه محور شرق و با توجه به فعال شدن بنادر حاشیه‌ای مانند «گوادر» پاکستان در مقابل چابهار لزوم توجه بیشتر به این منطقه ضرورت پیدا می‌کند.

وجود مزیت‌های چهارگانه منابع انسانی، منابع انرژی، ذخایر معدنی و بالاخره موقعیت ممتاز جغرافیایی و استراتژیک کشور در چهارراه شرق و غرب به‌عنوان عناصر اصلی در توسعه بلندمدت و پایدار فرصت‌های طلایی را برای اقتصاد کشور فراهم می‌کند. کشور ایران در مرکزیت جغرافیایی سه قاره پهناور آسیا، اروپا و آفریقا قرار گرفته که در حال حاضر نزدیک به ۵ میلیارد نفر از جمعیت جهان را در خود جای داده است و پیش‌بینی می‌شود تا ۲۰ سال آینده این جمعیت به ۷/۶ میلیارد نفر برسد و با توجه به فرآیند جهانی شدن اقتصاد و فزونی نرخ رشد صادرات و واردات به نرخ رشد تولید ناخالص ملی از طرفی و قطب صنعتی کشورهای تازه صنعتی شده جنوب شرقی آسیا و اتکای آنان به سیاست‌های اقتصاد باز و به‌ویژه ارتباط آنان با دنیای خارج دورنمای بسیار روشنی برای ترانزیت کالا میان کشورها ترسیم می‌کند و با توجه به برخورداری کشورمان از حدود ۲۰۰۰ کیلومتر مرز آبی با آب‌های آزاد بین‌المللی و تعدد همسایگان کشور که ایران را جزء یکی از پرهمسایه‌ترین کشورهای جهان قرار می‌دهد و تعدادی از آن کشورها نیز جزء کشورهای محصور در خشکی بوده و برای ارتباط با سایر نقاط دنیا (اعم از کالا و مسافر) ناچار به عبور از کشور ثالث هستند، قابلیت‌های ترانزیتی کشورمان را برجسته ساخته و بر اهمیت طرح توسعه و فعال‌سازی محور ترانزیتی چابهار بیش از پیش می‌افزاید و استفاده از این قابلیت‌ها را به‌صورت یک الزام ملی در توسعه بلندمدت و پایدار ضروری می‌سازد.

با توجه به افزایش ارتباطات تجاری بین‌المللی و افزایش وزن کشتی‌ها عملاً کانال سوئز از قابلیت‌های کمتری برخوردار خواهد شد. از این‌رو شرایط برای استفاده از قابلیت چابهار به‌عنوان یک

«مگاپورت» فراهم بوده و لازم است تمامی قابلیت‌های فنی در آن مهیا شده و با تجهیز بندر، ترمیم و توسعه، احداث خط آهن و جاده‌های شوسه و اتوبان‌های مناسب امکان دسترسی و ترانزیت کالاها از منطقه چابهار افزایش یابد. موقعیت جغرافیایی این منطقه از نظر ارتباط با آب‌های آزاد بین‌المللی در سرتاسر مرز جنوبی از یک طرف و همسایگی با کشورهای پاکستان و افغانستان و پنج کشور آسیای مرکزی از طریق ترکمنستان در محدوده‌های شرقی و شمالی آن و نیازهای ارتباطی این کشورها که به غیر از پاکستان همگی محصور در خشکی می‌باشند بر اهمیت تأکید بر استراتژی توسعه مبتنی بر ترانزیت کالا در محور شرق می‌افزاید و لزوم ارتقای قابلیت‌های ترانزیتی و توسعه این قابلیت‌ها تا سطح استانداردهای بین‌المللی را به‌عنوان راهکار اساسی در جهت دستیابی به تعادل‌های ملی و منطقه‌ای خاطر نشان می‌سازد.

اعلام کارشناسان بین‌المللی در خصوص موقعیت استراتژیک چابهار به‌عنوان بهترین امکان دسترسی ترانزیت شمال - جنوب، زمینه‌ساز سیاستگذاری کشور پاکستان برای بهره‌گیری از شرایط مکانی مشابه شده است. به‌طوری که این کشور مطالعات طرح جامع بندر ADC به‌عنوان جایگزین بنادر خلیج فارس به‌منظور دستیابی به تجارت حمل‌ونقل جمهوری‌های آسیای میانه را مورد ملاحظه قرار داده است.

در این شرایط ضرورت دارد محور ترانزیتی چابهار از بُعد ملی «توسعه محور شرق کشور» و فراملی «ارتباطات کشورهای آسیای میانه و جنوب شرقی آسیا» بیش از پیش مورد توجه قرار گیرد و با اقدام‌هایی از قبیل ساخت اسکله‌هایی با ظرفیت بالا، اتصال به راه‌آهن سراسری و بزرگراه ترانزیتی درجه یک به شمال کشور با هدف ایجاد شرایط لازم برای مسیر عبور ترانزیتی کالاها کشورهای آسیای دور، آسیای میانه، اروپا و قاره آمریکا آماده اجرای مأموریت‌های محوله گردد. واضح است که با فعال شدن محور ترانزیتی شرق کشور جغرافیای اقتصادی - تجاری و امنیتی این منطقه و مناطق اطراف به کلی دگگون می‌شود و درآمد‌های کلانی از فعالیت‌های اقتصادی مولد عاید منطقه و کشور می‌شود ضمن آنکه از این طریق زمینه‌های فعالیت‌های غیررسمی و قاچاق به فعالیت‌های سالم اقتصادی و تجاری تبدیل شده و اقتصاد مناطق مزبور شکوفا می‌شود.

- کاظمی، مهدی و کمالیان، امین‌رضا (۱۳۸۵)؛ «بررسی توانمندی‌ها و موانع توسعه صنعت گردشگری در چابهار»، انتشارات دانشگاه سیستان و بلوچستان (موجود در کتابخانه دانشگاه سیستان و بلوچستان).

- محمدزاده، بدیل و همکاران (۱۳۸۴)؛ «سند توسعه اشتغال استان سیستان و بلوچستان»، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سیستان و بلوچستان.

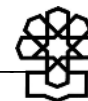
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سیستان و بلوچستان (۱۳۸۹)؛ سند توسعه اشتغال و سرمایه‌گذاری استان سیستان و بلوچستان.

- اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان سیستان و بلوچستان، «طرح جامع گردشگری استان سیستان و بلوچستان».
- اداره کل راه و شهرسازی سیستان و بلوچستان؛ «طرح جامع و کالبدی شهرستان‌های چابهار، کنارک و جاسک».
- سازمان جهاد کشاورزی استان سیستان و بلوچستان؛ «سند جامع کشاورزی استان سیستان و بلوچستان».
- شرکت سهامی آب منطقه‌ای سیستان و بلوچستان؛ «مجموعه مطالعات طرح ساماندهی منابع آب نواحی جنوبی استان سیستان و بلوچستان».
- اداره کل شیلات سیستان و بلوچستان؛ «سند جامع توسعه نقش شیلات در استان سیستان و بلوچستان».
- سلطان‌زاده، احمد (۱۳۸۶)؛ «بانک اطلاعات پایه استان و شهرستان‌های تابعه در بخش‌های مختلف (شهرستان کنارک)»، معاونت برنامه‌ریزی استانداری سیستان و بلوچستان.
- سلطان‌زاده، احمد (۱۳۸۶)؛ «بانک اطلاعات پایه استان و شهرستان‌های تابعه در بخش‌های مختلف (شهرستان چابهار)»، معاونت برنامه‌ریزی استانداری سیستان و بلوچستان.

۲-۳. کتاب‌ها

- برزگر، عبدالرحمن (۱۳۹۱)، سواحل مکران دروازه‌ای به اقیانوس‌ها.
- این کتاب در راستای همایش «توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران» تدوین شده و به معرفی سواحل از بُعد جغرافیایی و تاریخی می‌پردازد. این کتاب در ۸۰ صفحه و در قطع رقعی منتشر شده است. ۱۴ صفحه از کتاب به تصاویر رنگی از سواحل تاریخی و استراتژیکی مکران اختصاص دارد.
- رحیم‌زاده، فرامرز (۱۳۷۳)، «الیگوسن، میوسن و پلیوسن».
- محتوای موضوعی این کتاب زمین‌شناسی نواحی ایران می‌باشد. فصل چهارم کتاب به چینه‌شناسی نهشته‌های الیگوسن، میوسن و پلیوسن در ناحیه مکران اختصاص دارد. مطالبی که در این کتاب در مورد منطقه مکران آورده شده تماماً از نتایج بررسی‌های شرکت Paragon-Contech گرفته شده که شامل گزارش‌های زیر است. این گزارش‌ها توسط G.H.Mc Call (1985) گردآوری گردیده‌اند.

شرح نقشه زمین‌شناسی چهار گوش میناب، طاهروئی، فنوج، نیکشهر، پیشین و سراوان
براساس کار شرکت فوق رشته‌کوه مکران قابل تقسیم به هفت ناحیه زمین‌ساختی

- (geotectonic) می‌باشد که به شکل کمائی فرورفتگی جازموریان را احاطه کرده است.
- سلطانی، سیما (۱۳۷۷)؛ «دو گفتار در مورد آثار باستانی سیستان و تاریخ مکران (بلوچستان)»، زاهدان: سازمان برنامه‌وبودجه سیستان و بلوچستان (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌وبودجه سیستان و بلوچستان و مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۲۹۴۸۶۶۴).
- گفتار اول این کتاب شامل دو فصل است، در فصل اول مختصری از تاریخ سیستان و در فصل دوم با تفصیل بیشتر شرح سه اثر باستانی سیستان یعنی شهر سوخته، دهانه غلامان و کوه خواجه آمده است. در گفتار دوم، به سرزمین مکران پرداخته شده است. در فصل اول این گفتار، بلوچستان یا مکران پیش از آمدن بلوچ‌ها در دوره‌های مختلف تاریخی مورد بحث قرار گرفته است. در این فصل نویسنده تا زمان فتح مکران توسط اعراب پیش رفته و نشان داده است که در فتح اعراب هنوز سخنی از قوم بلوچ در این سرزمین نبوده است. در فصل دوم، سابقه قوم بلوچ، آریایی بودن آنان و حضور در کنار دریای خزر، سپس کرمان و پس از آن در بلوچستان مطرح شده است.
- ستوده، منوچهر (۱۳۶۲)؛ «حدود العالم من المشرق الی المغرب»، تهران، طهوری.
- دانشور، رضا (۱۳۵۵)؛ «درآمدی بر تاریخ بلوچستان»، تهران، سازمان برنامه‌وبودجه، مرکز پژوهش‌های خلیج فارس و دریای عمان.
- سیدسجادی، سیدمنصور (۱۳۷۴)؛ «هشت گفتار، باستان‌شناسی و تاریخ بلوچستان»، تهران، سازمان میراث فرهنگی کشور.
- فرای، ریچارد. ن. (۱۳۷۳)؛ «میراث باستانی ایران»، ترجمه مسعود رجب‌نیا، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- لسترنج (۱۳۶۴)؛ «جغرافیای تاریخی سرزمین‌های خلافت شرقی»، ترجمه محمود عرفان، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- مشکور، محمدجواد (۱۳۵۷)؛ «تاریخ ایران زمین، از روزگار باستان تا انقراض قاجاریه»، تهران، انتشارات اشراقی.
- ملک‌رئسی، حسین (۱۳۸۵)؛ «چابهار بندر اقیانوسی ایران (تحولات شهری بعد از انقلاب اسلامی)»، زاهدان: انتشارات تفتان (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌وبودجه سیستان و بلوچستان).
- در این کتاب تحولات شهر چابهار، به‌عنوان مهم‌ترین بندر منطقه مکران، در غالب یک مقدمه و هفت فصل به شرح زیر مورد بررسی قرار گرفته است:
- فصل اول: شناخت منطقه و ارزش‌های جغرافیایی آن.
- فصل دوم: اوضاع طبیعی منطقه

فصل سوم: تحولات جمعیتی شهر چابهار

فصل چهارم: روند تحولات در جغرافیای شهری چابهار

فصل پنجم: تحولات اقتصادی

فصل ششم: زیرساخت‌های شهری چابهار

فصل هفتم: جمع‌بندی و پیشنهادات

در فصل چهارم کتاب مروری تاریخی بر مکران و بلوچستان صورت گرفته است.

- زندمقدم، محمود و دانشور، رضا (۱۳۵۵)؛ «درآمدی بر تاریخ بلوچستان»، تهران، سازمان برنامه‌وبودجه.

- سلطانی، سیما (۱۳۸۳)؛ «بانک اطلاعات استان سیستان و بلوچستان»، زاهدان، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان سیستان و بلوچستان (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌وبودجه سیستان و بلوچستان).

این کتاب حاوی مجموعه‌ای از اطلاعات آماری و توصیفی در ابعاد مختلف مانند جغرافیای تاریخی، مذهب، آداب و رسوم محلی، میراث فرهنگی، آموزش عمومی و عالی، اقتصاد، ادبیات، هنر و... دو منطقه استان یعنی سیستان و بلوچستان می‌باشد.

- استانداری سیستان و بلوچستان (۱۳۸۰)؛ «سیمای استان سیستان و بلوچستان از هامون تا عمان»، تهران: لوح امروز (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌وبودجه استان سیستان و بلوچستان).

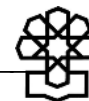
در این کتاب تلاش شده است جاذبه‌های تاریخی و تفریحی، توانمندی‌ها و استعدادها و وضعیت عمرانی استان در پنج محور کلیات، ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی، اقتصاد و تولید، عمران و سازندگی و مشارکت مردمی معرفی و ارائه شود.

- اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان سیستان و بلوچستان (۱۳۸۸)؛ «اطلس جامع گردشگری استان سیستان و بلوچستان»، زاهدان، انتشارات ایران‌شناسی (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌وبودجه استان سیستان و بلوچستان).

این اطلس مشتمل بر موقعیت استان در ایران، جدول فواصل مراکز استان‌ها، فهرست آثار طبیعی و تاریخی استان، نقشه استان و همچنین نقشه شهرهای آن می‌باشد.

- رحیمی، زمر (۱۳۸۱)؛ «سیمای میراث فرهنگی استان سیستان و بلوچستان»، تهران، سازمان میراث فرهنگی کشور (پژوهشگاه)، معاونت معرفی و آموزش، اداره کل آموزش، انتشارات و تولیدات فرهنگی سوگند (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌وبودجه استان سیستان و بلوچستان).

این کتاب طی فصول ذیل به معرفی آثار فرهنگی استان می‌پردازد: محیط طبیعی، پیشینه تاریخی استان، جغرافیای انسانی، جغرافیای سیاسی و اقتصادی، فرهنگ عامه، آثار تاریخی، جاذبه‌های

- طبیعی، موزه‌ها و مراکز فرهنگی و نهایتاً فهرست آثار ملی استان سیستان و بلوچستان.
- ابراهیمی، مریم (۱۳۸۸)؛ «تحولات سیاسی و اجتماعی سیستان و بلوچستان در سال‌های ۱۳۲۰-۱۳۳۲»، تهران، انتشارات بخارا (موجود در کتابخانه سازمان برنامه و بودجه استان سیستان و بلوچستان).
که موضوع آن بررسی و توصیف اوضاع سیاسی و اجتماعی سیستان و بلوچستان پس از سقوط رضاخان تا سال ۱۳۳۲ شمسی است، این مقطع از تاریخ ایران یکی از دوره‌های پرحادثه و مهم در تاریخ تحولات سیاسی، اجتماعی ایران معاصر محسوب می‌شود. منطقه مورد نظر به دلیل وسعت سرزمین، پراکندگی جمعیت، ساختار طایفه‌ای، دارا بودن مرزهای طولانی با مناطق حساس و حادثه‌ساز افغانستان و بعداً پاکستان و همچنین وجود مرزهای آبی، پیوستگی‌های قومی ساکنین دو سوی مرز، اهداف و دسایس بیگانگان و چگونگی کنترل و مدیریت طوایف منطقه از حساسیت و اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده است. مؤلف درصدد است تا علل تأثیرگذار بر بروز و تداوم پدیده‌های اجتماعی و سیاسی این منطقه را به صورت تاریخی و مستند احصا و توضیح دهد و با توصیف و ارزیابی تأثیر تحولات سیاسی ایران و منطقه بر این صفحه جغرافیایی حساس و استراتژیک کشور و استخراج عوامل مؤثر بر پدیده‌های سیاسی و اجتماعی این دوره متغیرهای اصلی و اساسی از قبیل جغرافیای طبیعی و انسانی، ساختار طایفه‌ای و قومی منطقه، آب و اراضی، ضعف و قوت دولت مرکزی، تحولات کشورهای همجوار و میزان تأثیرگذاری و نقش طوایف و خاندان‌های متنفذ را بر اساس اهمیت و میزان تأثیرگذاری مورد بررسی دقیق تاریخی قرار دهد.
- اداره کل ارشاد اسلامی سیستان و بلوچستان؛ «آثار باستانی سیستان و بلوچستان». (موجود در کتابخانه سازمان برنامه و بودجه استان سیستان و بلوچستان)
- جهانبانی، امان‌الله؛ «سرگذشت بلوچستان و مرزهای آن»، (موجود در کتابخانه سازمان برنامه و بودجه استان سیستان و بلوچستان)
- در این کتاب مؤلف مکران را از لحاظ حاصلخیزی و استعداد تالی هندوستان دانسته و عقیده‌مند بوده چنانچه سرمایه‌های کافی برای استحصال و استفاده از منابع آن به کار افتد و اقدامات عمرانی وسیعی در آن به عمل آید این سرزمین از هر لحاظ مانند هندوستان خواهد شد.
- سربازی، عبدالصمد (۱۳۷۸)؛ «بلوچ و بلوچستان»، ترجمه محمدسلیم آزاد، انتشارات کردستان. (موجود در کتابخانه سازمان برنامه و بودجه استان سیستان و بلوچستان).
- در این کتاب به تاریخ بلوچ و بلوچستان و آداب و رسوم و فرهنگ دیرینه آن پرداخته شده است. کتاب شامل یک پیشگفتار تحلیلی و شش مقاله در زمینه مکران و ساکنان آن می‌باشد.
- بی‌مؤلف (۱۳۷۵)؛ «کتاب‌نامه سیستان و بلوچستان»، همایش استان‌شناسی سیستان و بلوچستان، سازمان برنامه و بودجه استان سیستان و بلوچستان. (موجود در کتابخانه سازمان برنامه و بودجه استان

سیستان و بلوچستان

همچنان که از هر کتاب‌نامه‌ای انتظار می‌رود، در این کتاب‌نامه نیز منابع و مدارک نگاشته شده در زمینه‌های گوناگون استان‌شناسی سیستان و بلوچستان جمع‌آوری شده است.

- افشار، ایرج (۱۳۷۹)؛ «چابهار و دریای پارس»، زاهدان، انتشارات صدیقی. (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌بودجه استان سیستان و بلوچستان)

این کتاب شامل دو بخش است. در بخش اول مقدمه‌ای بر شناخت دریای پارس و مکران ارائه شده است. در بخش دوم کتاب به شهرستان چابهار و اوضاع جغرافیایی، فرهنگی، اقتصادی و... آن پرداخته شده است.

- افراخته، حسن (۱۳۷۵)؛ «نقش چابهار در ناحیه ساحلی جنوب شرق ایران»، مشهد، انتشارات واقفی. (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌بودجه استان سیستان و بلوچستان).

این کتاب در پنج فصل به معرفی شهرستان چابهار از جهات مختلف می‌پردازد. موقع و مقر شهر، فعالیت‌های اقتصادی ناحیه، ارتباطات، نقش شهر چابهار در ناحیه ساحلی عنوان فصل‌های این کتاب می‌باشد. در فصل آخر کتاب نتیجه‌گیری ارائه شده است.

- دفتر آمار و اطلاعات سیستان و بلوچستان (۱۳۹۰)؛ «سالنامه آماری استان سیستان و بلوچستان»، زاهدان، معاونت برنامه‌ریزی و اشتغال استانداری سیستان و بلوچستان. (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌بودجه استان سیستان و بلوچستان)

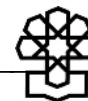
سالنامه حاضر آخرین سالنامه آماری موجود درباره اوضاع اقتصادی، اجتماعی و... درباره استان سیستان و بلوچستان می‌باشد.

- سیدسجادی، سیدمنصور (۱۳۸۸)؛ «بلوچستان باستان»، زاهدان، سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان سیستان و بلوچستان. (موجود در کتابخانه سازمان برنامه‌بودجه استان سیستان و بلوچستان)

این کتاب به تاریخ مکران در دوران اسلامی و بعد از آن پرداخته است.

- رزاق کریمی، شفیقه (۱۳۸۶)؛ «بررسی و تعیین زیرکونیوم، توربوم و اورانیوم در رسوبات ساحل مکران منطقه چابهار از نظر مسائل زیست‌محیطی به روش‌های تلفیقی از رادیومتری و روش تجزیه شیمیایی»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، استاد راهنما: غلامرضا امینی‌رنجبر، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم و فنون دریایی. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۳۲۶۹۸۵)

در این تحقیق هدف اندازه‌گیری مقادیر عناصر رادیواکتیو در رسوبات ساحل مکران و بررسی آثار آن بر محیط با استفاده از روش‌های رادیومتری (با به‌کارگیری دستگاه سنتیلومتر و گابگر مولر) و

همچنین روش تجزیه شیمیایی (دستگاه XRF) می‌باشد. با توجه به نتایج آنالیز دستگاهی و نتایج آماري محقق نتیجه می‌گیرد که آلودگی عناصری نظیر اورانیم- توربوم و زیرکونیوم در این محدوده کمتر از حد مجاز است و خوشبختانه مورد خاصی مشاهده نشده است.

- دولتی، اصغر (۱۳۸۴)؛ «تحلیل ساختاری کمر بند چین خورده- رانده مکران»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، استاد راهنما سهراب شهریاری، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم پایه. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۰۹۲۸۶۸)

این پژوهش در پی بررسی و شناخت هندسه چینه‌ها، گسل‌ها و نحوه جای‌گیری آنها در دو منطقه چابهار تا ایرانشهر و از ایرانشهر تا بندر جاسک می‌باشد. در جنوب زون مکران اغلب ناودیس‌های بزرگی وجود دارند که بیشتر با گسل‌های عادی دیده می‌شوند و به سمت شمال منطقه ناودیس‌های معلقی وجود دارند که در بیشتر موارد ارتفاع آنها بیشتر از اطراف خود می‌باشد. در جنوب منطقه مکران گسل‌هایی عادی رخ نمود دارند ولی از روند خاصی پیروی نمی‌کنند. احتمالاً تشکیل آنها در ارتباط با بالآمدگی‌های منطقه است. با استفاده از داده‌های مختلف و تلفیق آنها با یکدیگر یک محدوده با امتداد شمال باختری - جنوب خاوری به دست می‌آید که احتمالاً از این محدوده یک خطواره گذشته و باعث جابجایی‌ها و انحرافات در گسل‌ها، چین‌ها، لیتولوژی گشته است. براساس مشخصات صفحه گسلی و خش لغزهای موجود، جهت‌گیری ترجیحی تنش بیشینه برای منطقه N17- 18 برآورد شده است ...

- افشار سیستانی، ایرج (۱۳۷۶)؛ «جغرافیای تاریخی دریای پارس شامل: اوضاع جغرافیایی، تاریخی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خلیج فارس، دریای مکران (دریای عمان)، بندرها و جزیره‌های ایران، کشورها و امارات کرانه‌های جنوبی دریای پارس»، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و هنر اسلامی. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۸۹۸۳-۷۶ م، رده‌بندی کنگره ۱۳۷۶ ج ۷ الف/۲۱۳۴/DSR)

این کتاب به اوضاع جغرافیایی، تاریخی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خلیج فارس، دریای مکران، بندرها و جزیره‌های ایران، کشورها و امارات کرانه‌های جنوبی دریای پارس پرداخته است.

- رزم‌آرا، علی (۱۳۱۹)؛ «جغرافیای نظامی ایران». (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۲۸۱۴۷۶)

این کتاب شامل ۱۸ جلد می‌باشد که در جلد ۱۴ به مکران و سواحل آن پرداخته است.

- رزم‌آرا، علی (۱۳۲۰)؛ «جغرافیای نظامی ایران: مکران». (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۵۱۳۷۰، رده‌بندی کنگره ۱۳۲۰ الف/۹۸۴/UA۹۹۵)

این کتاب به جغرافیای نظامی مکران در طول تاریخ پرداخته است.

- امام شوشتری، نورالدین؛ «دریای مکران و پارس، یا، دریای عمان». (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۹۳۰۹۵۱، رده‌بندی کنگره ۱۳۰۰/۸۵۴ الف/۲۱۳۸/DSR).

این کتاب بخشی از مجله بررسی‌های تاریخی، شماره ۲، سال سوم است که موضوع آن تاریخ خلیج فارس می‌باشد.

- بی‌مؤلف (۱۳۷۸)؛ «راهنمای آثار تاریخی سیاحتی استان سیستان و بلوچستان: مکران» {بروشور}، سیستان و بلوچستان: میراث فرهنگی استان سیستان و بلوچستان (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۲۹۹۰۴۴۰).

این بروشور دارای ۹ صفحه به صورت یک برگ تا شده و شامل تصاویر رنگی آثار تاریخی استان می‌باشد.

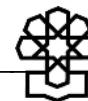
- احمدزاده هروی، محمود (۱۳۷۴)؛ «زمین‌شناسی ایران: روزنه‌داران پلانکتون ناحیه مکران، مجموعه‌ای از کونودونت‌های ایران»، تهران، سازمان زمین‌شناسی کشور، معاونت طرح و برنامه. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۸۵۴-۷۶م، رده‌بندی کنگره ۱۳۷۴ ج ۴، ۲۷ ط/۳۰۷/QE).

- آل‌احمد، مهرداد (۱۳۹۱)؛ «سواحل مکران دروازه‌ای به اقیانوس‌ها: ویژه اولین همایش سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران»، تهران، ارتش جمهوری اسلامی ایران، نیروی دریایی، دفتر پژوهش‌های نظری و مطالعات راهبردی، خورشید مهرگان لیان. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۳۰۷۱۶۰۶، رده‌بندی کنگره ۱۳۹۱ ۹ س ۷ آ/۲۱۴۱/DSR).

- عظیمی، فردوس (۱۳۸۴)؛ «سونامی در دریای عمان»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، استاد راهنما محمدرضا قیطانچی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم پایه. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۱۰۶۵۰۳)

وجود زلزله در منطقه مکران و دریای عمان و بروز سونامی ۲۷ نوامبر ۱۹۴۵ در ساحل مکران دلالت بر ناامن بودن منطقه در ارتباط با سونامی دارد. تفسیر ژئوفیزیکی منطقه نیز صحت این گفته را تأیید می‌کند.

- روانگرد، ایوب (۱۳۹۱)؛ «شناسایی گسل‌های فعال در منطقه فرورانش مکران (سواحل ایران) با استفاده از داده‌های زمین‌لرزه و لرزه‌نگاری بازتابی»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، استاد راهنما محمد مختاری، پژوهشگاه بین‌المللی زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۳۲۷۰۳۰۱).

- حسین‌بر، غلامرضا (۱۳۵۵)؛ «کتاب‌شناسی بلوچستان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما نوش‌آفرین انصاری، تهران، دانشگاه تهران، دانشکده علوم تربیتی. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۰۹۵۱۹۷).

هدف از تهیه این کتاب‌شناسی، گردآوری منابع موجود به زبان‌های فارسی، بلوچی و اردو درباره سیستان و بلوچستان می‌باشد.

- فاضل ولی‌پور، اردلان (۱۳۸۰)؛ «لرزه زمین ساخت و لرزه‌خیزی منطقه مکران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما محمدرضا قیطانچی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم پایه. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۸۲۷۲۳۱).

هدف این مطالعه، بررسی تنش‌های لرزه‌ای منطقه مکران (ایران و پاکستان) است. برای نیل به این منظور کلیه زمین‌لرزه‌های دریافتی از سال ۱۹۰۰ تا ۱۹۹۸ در محدوده ۲۳-۳۰ درجه عرض شمالی و ۵۵-۷۲ درجه طول شرقی جمع‌آوری و سپس کاوش‌ها و مطالعات زمین‌فیزیکی در ارتباط با رژیم زلزله‌خیزی منطقه انجام گرفته است. در نوشته‌های تاریخی به وقوع زمین‌لرزه‌های بزرگ و مخرب در منطقه مکران اشاره نشده است که می‌توان آن را به دلیل فقر اطلاعات، پایین بودن کیفیت زندگی و پراکندگی توزیع جمعیت و همچنین ساختار ویژه زمین‌شناسی منطقه دانست. با وجود این، فراوانی گسل‌های بزرگ و کوچک شواهدی دال بر فرورانش در گذشته و آینده در این منطقه دارد. زیرا تغییر شکل رسوبات دریای عمان و زیرساخت منطقه مورتولوژی عمومی و لرزه زمین ساخت مکران دلالت بر وقوع زلزله‌های فراوان در این ناحیه دارد.

- صفاری، مریم (۱۳۸۵)؛ «محاسبه و تحلیل پارامترهای خطر زلزله برای طراحی لرزه‌ای با هدف مقاوم‌سازی در منطقه جنوب شرق ایران (مکران)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما مهدی زارع، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم پایه. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۱۹۴۹۸۷).

چگونگی وقوع زمین‌لرزه‌ها در نوار آلپ - هیمالیا و به‌ویژه در فلات ایران از مسائل مهم و مورد سؤال در بررسی‌های لرزه‌خیزی و تحلیل خطر زمین‌لرزه در کشورهایی است که در این ناحیه واقع شده‌اند. هدف تحقیق حاضر محاسبه پارامترهای خطر زلزله برای طراحی لرزه‌ای با هدف مقاوم‌سازی در منطقه مکران است. لازم به ذکر است که نقشه‌های خطر لرزه‌ای برای نشان دادن خطر زمین‌لرزه به‌صورت خطوط هم‌شتاب و زون‌بندی لرزه‌ای به کار می‌روند که به‌منظور مقاوم‌سازی مناطق اداری، ساخت‌وساز نامناسب و همچنین برنامه‌ریزی و ایجاد امکانات برای زمان بحران در مناطق مختلف ضروری است.

- علیزاده، فرناز (۱۳۹۰)؛ «مطالعه اشکال ساختاری نواحی جنوب جازموریان (مکران) با استفاده از

تصاویر ماهواره‌ای»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما محمود الماسیان، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم پایه. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۳۳۱۱۷۱۵).

- کریمی، نجمه (۱۳۸۷)؛ «مطالعه لرزه‌ساختی منطقه مکران»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما محمدرضا قیطانچی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم پایه. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۶۱۳۴۰۳).

هدف پژوهش بررسی مطالعه زمین‌ساختی منطقه مکران است. فعالیت زون سیستان تا میانه مکران ادامه یافته و نقش قطعه‌بندی مکران به دو بخش شرقی و غربی بازی می‌کند که نقشه توزیع کانونی زمین‌لرزه‌ها، تمرکز فعالیت لرزه‌ای در شرق، غرب و میانه مکران را اظهار می‌دارد و سرعت همگرایی بیشتر صفحه و تجمع زمین‌لرزه‌ها در مکران شرقی، حرکت یک میکروپلیت مستقل را نیاز دارد. محورهای تنش، چرخش بردار لغزش را از غرب به شرق مکران اظهار داشته است که متأثر از برخورد قاره‌ای در دو سوی آن و دو بلوک لوت و هیلمند در شمال مکران است، بالآمدگی mm/yr و گلفشان‌ها در شرق و غرب مکران و زمین‌لرزه سونامی و رسوبات ضخیم منطقه حاکی از پتانسیل وقوع زمین‌لرزه و یک زون فعال فرورانش است.

- جلیلیان، زهرا (۱۳۸۶)؛ «مقایسه‌ای بین زلزله‌خیزی منطقه مکران و منطقه زاگرس»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما بهرام عکاشه، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، دانشکده علوم پایه (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۲۴۴۹۳۸).

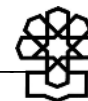
در این نوشتار برای مقایسه دو منطقه (زون) مکران و زاگرس از جهات ذکر شده، مختصات جغرافیایی ۲۵ تا ۲۷ درجه عرض شمالی و ۵۷ تا ۶۴ درجه طول شرقی (گسترده مکران) و ۲۷ تا ۳۴ درجه عرض شمالی و ۴۶ تا ۵۸ درجه طول شرقی (گستره زاگرس) - با حذف مناطقی که جزء این زون نیستند) به‌عنوان محدوده مطالعاتی انتخاب شده است.

- زمکزی، دین محمد (۱۳۸۸)؛ «موسیقی بلوچستان مکران و سرحد»، زاهدان، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان سیستان و بلوچستان. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۶۱۷۳۰۰، رده‌بندی کنگره ۱۳۸۸ م ۸ ۸۸ ز/۱۸۲۱/۱۸۱).

این کتاب به موسیقی محلی بلوچستان و معرفی موسیقی‌دانان این منطقه پرداخته است.

- بی‌مؤلف (بی‌تاریخ)؛ «نقشه سواحل مکران»، از کتاب خلیج فارس تألیف غلامعلی بایندر. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۴۹۸۲۵ - ۸۵ م).

شامل پنج نقشه از سواحل دریای عمان (خلیج جاسک، خورریج، خلیج گواتر و چابهار) می‌باشد.

- رزم آرا (بی تاریخ)؛ «نقشه مربوط به منطقه مکران - میناب - کرانه‌های بندرعباس و جاسک» (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۲۲۴۵۷۸۶).

- طهماسبی، علی (۱۳۸۵)؛ «بررسی پتروگرافی، پترولوژی و ژئوشیمی افیولیت‌های جنوب اسپکه (سیستان و بلوچستان)»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، استاد راهنما محمدحسین رضوی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال. (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۲۲۲۷۷۱).

این تحقیق به سنگ‌شناسی و دگرگونی‌های زمین‌شناسی پرداخته است. اسپکه در نوار افیولیتی زون مکران شمالی قرار دارد و از دیدگاه زمین ساخت جهانی بخشی از کمربند چین‌خورده آلیپی به سن کرتاسه است. سنگ‌های نفوذی منطقه شامل اولیون گابرو، گابرونوردیت، گابرو آنورتوزیت گرانیت، سنگ‌های خروجی شامل اولیون، بازالت، اسیلیت و آندزیت و سنگ‌های آذر آواری شامل کریستال توف می‌باشد. با توجه به شواهد صحرایی و تکتونیکی می‌توان سنگ‌های منطقه را تحت عملکرد فشار کمپرسیونی دانست. این فشار نتیجه حرکت پوسته اقیانوسی عمان به سمت شمال می‌باشد.

- باران چشمه‌ای، قربان‌علی (۱۳۸۰)؛ «اکتشاف مقدماتی منطقه عمومی کوه سرخ با نگرش خاص به کانسارهای کرومیتی»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، استاد راهنما محمود لطفی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۱۲۸۸۶۱۷).

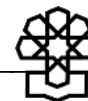
در روند این تحقیق تأثیر فرآیندهای تکتونیکی بر روی تغییر شکل، جابجایی و تمرکز لایه‌ها و عدسی‌های کرومیتی مورد بررسی قرار گرفته است. به‌علاوه، عوامل کنترل‌کننده کانی‌سازی‌های اقتصادی در ارتباط با دگرسانی‌های مختلف، تعیین گردیده‌اند. همچنین، سعی شده است تا تپ کانسارهای کرومیتی این ناحیه، در مقایسه با سایر کانسارهای موجود در جهان تعیین شود و تا حد امکان مدلی جهت ژنز این کانسارهای ارائه شود. شیوه‌های مؤثر و کاربردی اکتشاف کرومیت در منطقه مورد تحقیق، ارزیابی و پیشنهاد شده است. منطقه عمومی کوه سرخ واقع در جنوب غربی کهنوج، بخش کوچکی از بلوک بجگان در ناحیه مکران است.

- صیدایی، سیداسکندر و هدایتی‌مقدم، زهرا، (۱۳۸۹)، نقش امنیت در توسعه گردشگری.

- دلبری، شهربانو (۱۳۸۸)، نقش اقتصادی سیستان در قرون نخستین، فصلنامه تخصصی فقه و تاریخ و تمدن، سال ششم، ش ۲۱.

- سیدسجادی، سیدمنصور (۱۳۷۴)، باستان‌شناسی و تاریخ بلوچستان، تهران، سازمان میراث فرهنگی کشور.

- آریان (۱۳۸۸)؛ لشکرکشی اسکندر، ترجمه انگلیسی اوبری دولینکورت، بازنگری و مقدمه و حواشی جی. آر. همیلتون، ترجمه فارسی محسن خادم، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
- مشکور (۱۳۷۱)؛ جغرافیای تاریخی ایران باستان، تهران، دنیای کتاب.
- رزم‌آرا، علی (۱۳۲۰)؛ جغرافیای نظامی ایران - مکران، بینا.
- اطلس نقشه‌های خلیج فارس دو جلدی سازمان ایران‌شناسی.
- دایرةالمعارف فارسی، سرواژه: مکران
- لسترنج (۱۳۶۷)؛ جغرافیای تاریخی سرزمین‌های خلافت شرقی. ترجمه محمود عرفان. چاپ سوم، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- ستوده، منوچهر (۱۳۶۲)؛ حدود العالم من المشرق الی المغرب، تهران، طهوری ویتافینزی و کپ‌لند.
- افشار، ایرج (۱۳۷۱)، *بلوچستان و تمدن دیرینه آن*، تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- گروسی، عباس‌عبدالله (۱۳۷۴)، *جغرافیای تاریخی ناحیه بمپور بلوچستان (پهلپهره)*، تهران، انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه تهران.
- قالیباف، باقر (۱۳۷۵)؛ بررسی و نقش عناصر جغرافیایی در امنیت سیستان و بلوچستان، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد جغرافیای سیاسی دانشگاه تهران.
- صفی، سیدمحمد (۱۳۸۰)؛ ژئوپلیتیک فرهنگی، تهران، انتشارات شمسا.
- حافظ‌نیا و رومینا (۱۳۸۵)؛ جغرافیای سیاسی ایران، تهران، انتشارات سمت.
- ابراهیم‌زاده، عیسی (۱۳۸۹)؛ آمایش سرزمین و برنامه‌ریزی محیطی در جنوب شرق ایران، تهران، انتشارات اطلاعات.
- در این کتاب علاوه بر بررسی تعاریف و مفاهیم آمایش سرزمین و ابعاد کارکردی آن، چگونگی تهیه طرح‌های آمایشی و برنامه‌ریزی محیطی و ابعاد مختلف آن مورد بررسی قرار گرفته، سپس به صورت ویژه، کارکردهای محیطی استان سیستان و بلوچستان از دیدگاه آمایش و با بهره‌گیری از منطق برنامه‌ریزی استراتژیک (SWOT) تجزیه و تحلیل نموده و به راهبردهای توسعه‌ای آن تدوین شده است. به منظور تحقق این مهم، ضمن شناخت وضع موجود هر یک از کارکردهای اقلیمی، آب، خاک، کارکردهای اکولوژیکی، بیولوژیکی، گیاهی، جانوری، صنعتی، معدنی، شهری، روستایی و غیره در این ناحیه، به تبیین و تجزیه و تحلیل نقاط ضعف و قوت هریک از آنها و فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی توسعه آن در شرایط موجود، پی‌جویی و ارائه راهبردهای کارآمد و توسعه‌آفرین متناسب با هریک از کارکردها در آستانه برنامه پنجم توسعه با در نظر گرفتن چشم‌انداز بیست‌ساله توسعه کشور و منطقه

پرداخته شده است.

در بخشی از این کتاب به ارزیابی اجرای طرح توسعه محور شرق پس از تصویب تا سال ۱۳۸۱ یعنی بعد از ۱۶ سال در استان سیستان و بلوچستان پرداخته شده است. طبق نتایج، در این مدت به طور متوسط کمتر از ۵۰ درصد اهداف در بخش‌های مختلف صنعت و معدن، زیربنا، بازرگانی و غیره محقق شده است و هیئت عالی ماده (۸) به منظور نظارت و ارزیابی و هدایت طرح‌های مصوب طرح توسعه محور شرق، از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۷۷ اصلاً تشکیل نشده است که این روند با انحلال سازمان مدیریت برنامه‌ریزی در سال ۱۳۸۶ ادامه مطالعات آمایش سرزمین دچار سردرگمی شد (صفحات ۴۰-۴۵).

۲-۴. مقالات

۲-۴-۱. بخش انرژی

- حیدرزاده، مرتضی و همکاران (۱۳۹۱)؛ «پتانسیل بالقوه سواحل مکران در استحصال انرژی‌های تجدیدشونده»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۲۰۵۰.

سواحل مکران و همجواری و ارتباط با پهنه‌های آبی آزاد، شرایط ایدئالی را برای استفاده و بهره‌برداری از انواع انرژی‌های تجدیدشونده فراهم کرده است. بهره‌برداری از منابع تجدیدپذیر مانند انرژی امواج، جریان‌های دریایی، جزر و مد و باد در توسعه اقتصادی و رفاه منطقه دارای اهمیت بسیار می‌باشد. مکران به‌عنوان یکی از مناطق بکر و مستعد جهت بهره‌برداری از این منابع، نیازمند گسترش مطالعات و اجرایی نمودن محصول نتایج تحقیقات می‌باشد.

- قشلاقی، پگاه و فیض‌بخش، رضا (۱۳۹۱)؛ «ایجاد مجتمع اقتصادی تولید سوخت زیستی (Biofuel) با استفاده از جلبک‌های دریایی، فتوبیوراکتور ماریچ و پالایشگاه زیستی با هدف تأمین سوخت در سواحل دریای عمان»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۴۲.

زیست‌توده قابل تبدیل به سوخت زیستی از قبیل بیواتانول و بیودیزل و محصولات ترموشیمیایی از قبیل نفت سنتزی و بیوشیمیایی است. در این خصوص سه تیمار آزمایشی وجود دارد که این موضوع در سواحل جنوبی کشور در منطقه قشم مورد بررسی قرار گرفته است. شرایط محیطی برای کلیه تیمارها یکسان بوده است. با توجه به موقعیت سواحل دریای عمان و دور بودن آن از منابع انرژی و شرایط سخت حمل‌ونقل و نگهداری سوخت پیشنهاد می‌شود تعدادی مجتمع تولید سوخت زیستی شامل فتوبیوراکتور ماریچ به همراه پالایشگاه زیستی در این سواحل ایجاد شود.

۲-۴-۲. تجارت، حمل‌ونقل و توسعه محور شرق

- کیانی‌مقدم، منصور و همکاران (۱۳۹۱)؛ «تحلیلی بر وضعیت و ظرفیت بندر چابهار در مقایسه با بندر گواتر جهت تبدیل شدن به دروازه شاهراه اقتصادی آسیای میانه و اروپای شرقی»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۴۰۰۴.

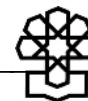
دو بندر گواتر در پاکستان و چابهار در ایران با داشتن موقعیت استراتژیک و مهم، قابلیت تبدیل شدن به دروازه شاهراه اقتصادی آسیای میانه (کریدور تجاری شمال- جنوب) را دارند. بندر کراچی و بندرعباس به‌عنوان رقبای این دو بندر مطرح هستند، که بندر کراچی با تراکم نیروهای نظامی و بندرعباس به‌دلیل بسته شدن احتمالی تنگه هرمز، همیشه در معرض خطر هستند. عواملی چون کشته شدن مهندسان چینی (که کار پروژه توسعه بندر گواتر را انجام می‌دادند)، وجود حملات تروریستی مرگبار، ناامنی بلوچستان پاکستان و ناامنی در جنوب افغانستان (محل گذر خط ترانزیت از بندر گواتر به آسیای مرکزی) عملاً توسعه و گسترش بندر گواتر را در ابهام قرار داده است. حمل‌ونقل از طریق بندر چابهار، کوتاه کردن هزاران کیلومتر از مسیرهای تجاری است. با ایجاد زیرساخت‌ها، آماده‌سازی و فراهم نمودن شرایط بندر چابهار در این رقابت، برای در دست گرفتن شاهراه اقتصادی آسیای میانه، موفقیت با بندر چابهار خواهد بود.

- سیاره، جعفر و همکاران (۱۳۹۱)؛ «بررسی و ارزیابی موقعیت لجستیکی بندر چابهار همراه با ارائه و پیشنهاد راهکارهای متناسب با آن»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۸۳.

در این تحقیق پس از بررسی موقعیت استراتژیک بندر چابهار، تأثیر فرآیند جهانی شدن اقتصاد بر لجستیک بنادر مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. همچنین خطوط لجستیکی در بندر چابهار مشخص می‌شود و شرح و تفسیر منطقه آزاد تجاری یا پارک‌هایی لجستیکی انجام می‌گیرد که نقش این پارک‌های لجستیکی در بندر چابهار نیز مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

- شیرافکن لمسو، مهدی و خاندانی رفسنجانی، حسین (۱۳۹۱)؛ «نقش مناطق و آب‌های آزاد بر حمل‌ونقل، ترانزیت و توسعه تجارت خارجی کشور»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۹۰.

این مقاله ابتدا به بررسی موانع و مشکلات در این زمینه پرداخته و سپس راهکارهایی جهت بهبود و ارتقای سطح توسعه ترانزیت، حمل‌ونقل و تجارت خارجی ارائه نموده است. منطقه آزاد چابهار با توجه به موقعیت استراتژیک و پتانسیل‌های بالقوه و بالفعلی که دارد می‌تواند باعث ایجاد فرصت‌های اشتغال، رشد تجارت خارجی، کسب درآمدهای ارزی از طریق توسعه صادرات محصولات صنعتی و ترانزیت کالا، جذب سرمایه‌های خارجی به فعالیت‌های صنعتی، انتقال تکنولوژی و بهره‌مندی از

صرفه‌های خارجی مناطق آزاد شود.

- طاوسی، تقی؛ اسکندری‌ثانی، محمد و حسین‌زاده‌کرمانی، محمود (۱۳۹۱)؛ «قابلیت‌ها و تنگناهای توسعه محور شرق در شرایط امروز ایران و منطقه»، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال سوم، شماره ۱۲، ۷۹-۱۰۰.

مقاله حاضر در پی آن است که با استفاده از برنامه‌ریزی راهبردی که روشی نظام یافته برای اخذ تصمیمات و اجرای فعالیت‌ها در خصوص شکل‌دهی و رهنمود یک سیاست محسوب می‌شود، به تأثیر اجرای طرح توسعه محور شرق کشور به‌ویژه استان سیستان و بلوچستان با روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از مدل تحلیلی SWOT بپردازد. نتایج حاصله نشان می‌دهد که در بُعد عوامل درونی، موقعیت سوق‌الجیشی چابهار به‌عنوان مهم‌ترین نقطه قوت و ضعف شبکه‌های زیربنایی شامل حمل‌ونقل، تأمین و توزیع انرژی به‌عنوان مهم‌ترین نقطه ضعف محسوب می‌شود. در بُعد عوامل خارجی، وجود بندر چابهار به‌عنوان دروازه مبادلات به‌عنوان مهم‌ترین فرصت و قرار گرفتن در مسیر بین‌المللی مواد مخدر و قاچاق کالا مهم‌ترین تهدید در توسعه محور شرق محسوب می‌شود.

- عزتی، عزت‌الله و شکری، شمس‌الدین (۱۳۹۱)؛ «بررسی جایگاه چابهار در ترانزیت شمال- جنوب و نقش آن در توسعه شهرهای همجوار»، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، سال نهم، شماره ۳۶. در این مقاله، جایگاه چابهار به‌لحاظ ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک در ترانزیت شمال- جنوب و اهمیت آن در توسعه و امنیت جنوب کشور مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته است.

۳-۴-۲. تاریخ مکران

- غفرانی، علی و شجاع قلعه دختر، راضیه (۱۳۹۱)؛ «جغرافیای تاریخی سرزمین مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۲۷. این مقاله سعی در بررسی حدود جغرافیایی مکران، معرفی و شناسایی شهرها و آبادی‌های این ناحیه به همراه شرح دقیقی از شرایط آب و هوایی، محصولات، جانوران، معادن و... این ناحیه با روش توصیفی- تحلیلی دارد.

- الیاس‌پور، حامد (۱۳۹۱)؛ «پیشینه تاریخی سواحل دریای مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۲۰۰۲.

در این تحقیق به جغرافیای تاریخی مکران، واژه‌شناسی و مروری تاریخی بر ایالت مکران پرداخته شده است.

- صفرزایی، عبدالله و سپاهی عبدالودود (۱۳۹۱)؛ «پیشینه دریانوردی و تجارت در بندر تیس»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۹۱.

در مقاله حاضر تلاش شده جایگاه بندر تیس (تیز، طیس) از زمان‌های کهن تاریخی در زمینه

تجارت و دریانوردی مشخص شود و تأثیرات عمده آن بر تجارت منطقه، کشور و جهان مورد بررسی قرار گیرد.

موقعیت طبیعی و اقلیمی خلیج چابهار به نحوی است که از کهن‌ترین زمان‌های شروع تجارت و دریانوردی در خلیج فارس و دریای عمان، بندر تیس در این خلیج شکل گرفته است. رونق و رکود این بندر، ارتباطی تنگاتنگ با اوضاع تجاری و دریانوردی در خلیج فارس و دریای عمان داشته است. علاوه بر آن هرگاه در مکران حاکمان قدرتمندی بر سر کار می‌آمدند و امنیت راه‌ها را تأمین می‌کردند، کاروان‌های تجاری بیشتری از این بندر تردد می‌کردند. در سده‌های پنجم و ششم هجری به واسطه امنیتی که حاکمان کرمانی در منطقه برقرار کرده بودند، دادوستد در بندر تیس به طور قابل توجهی رشد کرده بود. ورود استعمارگران اروپایی به آب‌های گرم جنوبی ایران، ناامنی راه‌ها در مسیر خشکی و شاید کم‌آبی و تغییر در روند کشاورزی، باعث افول تدریجی بندر تیس شد. به موازات از رونق افتادن تیس با توجه به موقعیت جغرافیایی حساس سواحل مکران، بندر چابهار در کنارش شکل گرفت.

– غفرانی، علی و شجاع قلعه‌دختر، راضیه (۱۳۹۱b)؛ «مروری بر تاریخ سواحل مکران با تکیه بر اهمیت راه‌های ارتباطی»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۲۸.

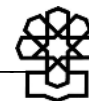
این مقاله ضمن بیان تاریخچه‌ای از منطقه ساحلی مکران، به بررسی شبکه راه‌های ارتباطی زمینی و دریایی این ناحیه و نقش آنها در رونق تجاری و بازرگانی بخش جنوب و جنوب شرقی ایران پرداخته است.

– دلبری، شهربانو (۱۳۹۱)؛ «جایگاه مکران در مسیر جاده ادویه»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۷۵.

در گذشته‌های دور مسیر دو شاهراه بزرگ ابریشم و ادویه، در شرق و غرب دنیای شناخته شده آن روزگار بسیار تأثیرگذار بوده است. جاده بزرگ ادویه که از هندوستان شروع می‌شده عمدتاً پس از گذشتن از جنوب ایران به جاده ابریشم در میان رودان می‌پیوندد. مکران از حوضه‌های بزرگ تمدنی به شمار می‌رفته است که در همین ناحیه قرار داشته است و از مکان‌ها و جایگاهی خاص برخوردار بوده است.

– احمدیان، رضا و همکاران (۱۳۹۱)؛ «بررسی تحولات منطقه مکران در اسناد تاریخی کشور و جایگاه ژئوپولیتیک آن»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۵۱.

یکی از ویژگی‌های مهم منطقه مکران، جایگاه ویژه این خطه از ایران در اسناد مختلف تاریخی است که به نوعی بازتاب جایگاه و اهمیت نقش استراتژیک و تأثیرگذاری آن در طول تاریخ بخش

جنوب شرقی کشور است. از این رو مقاله سعی می‌کند تا با واکاوی اسناد تاریخی موجود و قابل دسترس به تعریف جایگاه و نقش آن در جغرافیای تاریخی منطقه و تحولات آن در طول زمان‌های گذشته بپردازد.

- منتظری‌مقدم، حامد (۱۳۸۲)؛ «جغرافیای تاریخی شهرهای راه ابریشم»، مجله فرهنگ جهاد، ش ۳۳ و ۳۴: ۲۸۴-۳۱۸ (موجود در مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان، شماره کتاب‌شناسی ملی ۲۴۷۹۸-۸۳).

این مقاله به جغرافیای تاریخی کرمان، سیستان، کویر لوت، مکران، توران، سند، هندوستان، چین و راه ابریشم پرداخته است.

- سپاهی، عبدالودود و صفرزایی، عبدالله (۱۳۹۱)؛ «تکاپوهای استعماری و مبارزات ساکنان سواحل مکران با استعمارگران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۹۲.

سفر واسکودوگاما به هند سرآغاز دوره جدیدی در تاریخ روابط بین ملل شرق و غرب و پیدایش جریان استعمار به‌شمار می‌آید. پرتغالی‌ها پس از استقرار در هند، برای توسعه تسلط دریایی تصمیم به گسترش اقتدار خود در مناطق حساس و بنادر مهم دریای مکران و خلیج فارس گرفتند و در تعقیب این سیاست اقدام به تصرف برخی از بنادر مهم و ایجاد پایگاه‌هایی در این پهنه مهم آبی نمودند. از سوی دیگر ورود بیگانگان به سواحل مکران با واکنش و حساسیت ساکنان این مناطق همراه بود به‌گونه‌ای که می‌توان گفت نخستین واکنش‌های مهم که موجب اخراج پرتغالی‌ها از بخش‌هایی از شرق شد، توسط مردم این مناطق صورت گرفت. در این راستا مقاله بر آن است که به این سؤالات پاسخ دهد که علل تصرف سواحل مکران چه بود؟ استعمارگران پرتغالی پس از استقرار در سواحل مکران چه سیاستی در پیش گرفتند؟ واکنش مردم منطقه در برابر حضور بیگانگان چه بود؟ استیلاگران از چه ترفندهایی در برابر این مبارزات بهره گرفتند؟

یافته‌های این تحقیق می‌تواند مبنایی برای بهره‌گیری از تجربیات تاریخی در سیاست‌های کنونی و اتخاذ روش‌های صحیح در حفاظت از منافع کشور در منطقه باشد.

۴-۲-۴. فرهنگی - اجتماعی

- عربی، فرشید و مولایی، سیدیوسف (۱۳۹۱)؛ «تدوین راهبردهای فرهنگی و اجتماعی توسعه پایدار و همه‌جانبه سواحل دریای مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۸۶.

یکی از دلایل توسعه‌نیافتگی منطقه مکران، عقب‌ماندگی‌های سنواتی و بی‌توجهی به زیرساخت‌های فرهنگی و اجتماعی سواحل مکران می‌باشد. توان بالقوه زمانی به فعل تبدیل خواهد شد که زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی توسعه محقق و به‌صورت نهادینه در منطقه ایفای نقش کنند.

مطالعه ابعاد فرهنگی - اجتماعی منطقه مورد بحث، تعیین راهبردهای مناسب، اولویت‌بندی و پیشنهاد‌های لازم برای چگونگی به اجرا گذاشتن آنها در این مقاله مورد بررسی و تبیین قرار گرفته است.

- کرم‌نیا، رضا (۱۳۹۱)؛ «نگرشی بر راهبردهای مؤلفه فرهنگی- اجتماعی در آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۲۱.

شناخت فرهنگ و ارزش‌های مشترک اجتماعی از عوامل پایداری و قوام هر کشوری است. امروزه اکثر نظام‌های سیاسی در کنار سایر عوامل، گسترش و حفظ ارزش‌ها را جزء اهداف و منافع ملی به حساب می‌آورند. این پژوهش با درک اهمیت موضوع فوق شکل گرفته تا با بررسی و تحلیل نقش مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی در آمایش سرزمینی دریای جنوب و سواحل مکران و نقش مؤثر آنها در ایجاد امنیت منطقه و تعامل این عوامل در ثبات و بی‌ثباتی پرداخته و ضمن بررسی و شناخت عوامل محیطی، با توسل به مطالعات انجام شده و با استفاده از نظرات خبرگان و صاحب‌نظران نسبت به ارائه راهبردهای مناسب اجتماعی و فرهنگی و پیشنهادات لازم در این مورد اقدام نماید.

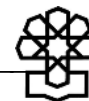
۴-۲-۵. امنیت، نیروی دریایی راهبردی و توسعه مکران

- اعظمی، هادی و فرشته‌منش، طیبه (۱۳۹۱)؛ «نیروی دریایی راهبردی و توسعه سواحل مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۶۹.

مقاله حاضر با روش توصیفی - تحلیلی به جایگاه نیروی دریایی در توسعه، کارآمدی و مطلوب کرانه سواحل مکران پرداخته است. ۳۰ درصد از مرزهای جمهوری اسلامی ایران را مرزهای آبی تشکیل می‌دهند و این موضوع فرصت خوبی برای بهره‌برداری از دریاها برای آن فراهم کرده است. در سده‌های اخیر، ابرقدرت‌ها به‌منظور حفظ سلطه خود بر جهان، سعی کرده‌اند تا با ایجاد یک نیروی دریایی قوی، امور نظامی و متعاقب آن امور اقتصادی جهان را تحت سیطره خود قرار دهند. اهمیت دریاها تا به آنجا برای ایران مطرح است که مقام رهبری فواید دریا برای یک کشور و یک ملت را فواید راهبردی می‌دانند. قدرت دریایی ارکان متعددی دارد ولی قطعاً مهم‌ترین رکن آن بُعد نظامی آن می‌باشد که در صورت نیاز و ضرورت توانایی اعمال قدرت در راستای به‌دست آوردن و حفظ منافع ملی در عرصه گسترده دریاها را خواهد داشت.

- آهنگری، عرفان (۱۳۹۱)؛ «نیروی دریایی راهبردی و توسعه مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۸۲.

دریای مکران به‌لحاظ راهبردی بسیار حائز اهمیت است، زیرا از طریق این دریاست که اتصال خلیج فارس و اقیانوس هند امکان‌پذیر می‌شود. هر جا که امنیت برقرار شده باشد توسعه و پیشرفت

هم در پی آن شکل می‌گیرد. البته تاکنون نسبت به سواحل و دریای عمان غفلت کرده‌ایم و باید به دنبال استفاده از منابع دریای عمان باشیم چرا که این دریا یک گنج است و پشتوانه خلیج فارس می‌باشد.

- عبدالهی، علی (۱۳۹۱)؛ «نقش سواحل مکران در امنیت منطقه و امنیت کشور و راهکارهای استفاده بهینه از این سواحل»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۴۳.

این مقاله تلاش دارد تا نقش ژئوپلیتیکی سواحل دریای عمان (مکران) را در امنیت منطقه و امنیت کشور واکاوی نموده و راهکارهای استفاده بهینه از این سواحل را با هدف پیشرفت همه‌جانبه منطقه ارائه کند؛ لذا ابتدا به بررسی موقعیت شرق و جنوب شرق کشور و موقعیت سواحل مکران با تمرکز بر دو استان هرمزگان و سیستان و بلوچستان پرداخته شده است. در ادامه، سازوکارها و قوانین مصوب جمهوری اسلامی در ارتباط با استفاده بهینه از این سواحل در راستای منافع، امنیت و اقتدار ملی آمده است. در پایان نیز فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدات موجود و چند گزاره راهبردی در ارتباط با توسعه سواحل مکران برای انجام مطالعات بعدی و سپس راهکارهایی با هدف افزایش ضریب امنیتی این سواحل، ارتقای میزان بهره‌مندی از آن در پیشرفت اقتصادی کشور و تثبیت اقتدار ملی جمهوری اسلامی در منطقه جغرافیایی دریای عمان و اقیانوس هند ارائه شده است.

- طحانی، غلامرضا و فراست، مجید (۱۳۹۱)؛ «توسعه سواحل مکران، اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، آمایش سرزمینی و پدافند غیرعامل»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۲۰۰۵.

افزایش عمق راهبردی در اقیانوس هند نیازمند آمایش صحیح امکانات نظامی و غیرنظامی در سواحل جنوب شرق کشور در دریای عمان می‌باشد. مقاله حاضر به بررسی مفاهیم راهبرد دریایی و آمایش سرزمینی و مفاهیم مرتبط با آنها و ضرورت آنها در راستای توسعه سواحل دریای مکران پرداخته است.

- زراعت‌پیشه، ناهید و مهدی‌زاده، محمد (۱۳۹۱)؛ «توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران با رویکرد منابع انسانی - فرصت‌های آموزشی و پژوهشی و علوم دریایی»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۲۳.

در این مقاله سعی شده است تا با توجه به نقش مهم منابع انسانی، فرصت‌های آموزشی و پژوهشی در صنعت دریایی جایگاه آن را تبیین و با استفاده از روش تحلیل محتوا نقاط قوت و ضعف آن طی تحقیقی مشخص و نهایتاً مدل توسعه منابع انسانی ارائه گردد.

- مطلبی ورکانی، ابوطالب و همکاران (۱۳۹۱)؛ «بررسی رابطه آموزش و تربیت نیروی انسانی در نیروی دریایی راهبردی و توسعه بهینه سواحل مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و

اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۸۹.

در این مقاله به بررسی رابطه آموزش و تربیت نیروی انسانی در نیروی دریایی راهبردی با توسعه بهینه سواحل مکران پرداخته شده است بر این اساس فرضیه‌های پژوهش این‌گونه تعریف شده است:

۱. بین آموزش و تربیت افسران دانشگاهی دریایی و توسعه بهینه سواحل مکران رابطه وجود دارد.

۲. بین آموزش‌های ضمن خدمت و توسعه سواحل مکران رابطه وجود دارد.

۳. بین آموزش و تربیت درجه‌داران دریایی و توسعه بهینه سواحل مکران رابطه وجود دارد.

- علمداری، احسان (۱۳۹۱)؛ «چابهار و راهبرد امنیت دریای عمان»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۳۱.

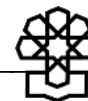
توجه به مناطق جنوبی به‌ویژه بنادر واقع در خلیج فارس و دریای عمان، حصول اهداف ارتباطی و حمل‌ونقل کشور، از مهم‌ترین مسائل راهبردی کشور محسوب می‌شود؛ زیرا این بنادر نقشی عمده در مرکزی حمل‌ونقل کالا، جذب سرمایه‌های کشور و رشد توسعه اقتصادی کشور دارا می‌باشند. خلیج چابهار با بریدگی طبیعی استثنایی خود، بزرگ‌ترین خلیج ایران در حاشیه سواحل دریای عمان به‌شمار می‌رود که از ظرفیت‌های بالای اقتصادی و ارتباطی برخوردار است؛ افزون‌بر این، نزدیک‌ترین آبراه به اقیانوس هند می‌تواند مسیر مناسبی برای اتصال به کشورهای جنوب و شرق آسیا و آسیای مرکزی و قفقاز و آب‌های آزاد باشد. بنابراین می‌تواند اهمیت راهبردی در امنیت دریای عمان داشته و مرکز ثقل این راهبرد باشد.

- براریان، عسگری و درواری، مرتضی (۱۳۹۱)؛ «دلایل وجود پایگاه نظامی در دریای مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۲۸.

موقعیت جغرافیایی سرزمین‌های جنوب و جنوب شرقی ایران به‌ویژه دریای مکران از دیرباز مورد توجه قدرت‌های فرامنطقه‌ای بوده است. در این تحقیق، با توجه به مطالعات انجام شده که بر پایه یافته‌های کتابخانه‌ای و تا حدودی مطالعات میدانی استوار است، مشخص گردیده که با وجود پایگاه نظامی در سواحل و دریای مکران بخش قابل ملاحظه‌ای از توان نظامی جمهوری اسلامی ایران قبل از ورود به تنگه هرمز و خلیج فارس قرار خواهد گرفت که این مسئله افزایش امنیت در نوار مرزی جنوب شرقی و متعاقب آن رغبت سرمایه‌گذاری در نواحی ساحلی را در پی خواهد داشت.

- حسن‌پور، هوشنگ (۱۳۹۱)؛ «توسعه آموزش همه‌جانبه مبنای توسعه سواحل مکران و نقش آن در اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۸۸.

نویسنده این مقاله معتقد است که توسعه هر نقطه از کشور از طریق «سرمایه انسانی»، مستلزم فعالیت‌های آموزشی است و تنها از این طریق می‌توان نیروی کار را توانمند ساخت.

در این نوشتار ابتدا اهمیت دریا، اقتدار دریایی، توسعه و شاخص‌های آن تبیین و سپس به نقش آموزش، نهادها و نظام تربیتی و آموزشی مناسب در توسعه سواحل مکران به‌عنوان پشتیبان و مبدأ شروع اعمال سیادت و اقتدار دریایی پرداخته شده است. مقاله با این رویکرد که «توسعه آموزشی مبنای توسعه همه‌جانبه» است، نتیجه‌گیری و در خاتمه راهکارهای مقتضی ارائه گردیده است.

- شیخزاده، رجبعلی و همکاران (۱۳۹۱)؛ «نیروی دریایی راهبردی و توسعه سواحل مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۵۴.

رویکرد توسعه دریامحور و توسعه سواحل مکران مستلزم برخورداری از یک نیروی دریایی قدرتمند است و این دو لازم و ملزوم یکدیگرند. این مقاله سعی در بررسی پتانسیل‌های اقتصادی، ارتباطی، نظامی و همگرایی ملی این منطقه در توسعه ملی کشور داشته و نهایتاً راهکارهای خارج شدن این منطقه مورد غفلت قرار گرفته را در چشم‌انداز ژئوپلیتیک آینده ایران ارائه می‌نماید.

- حیدرزاده، مرتضی و همکاران (۱۳۹۱)؛ «سواحل مکران و توانمندی در ایجاد قدرت دریایی برتر منطقه در حوضه‌های میان‌اقیانوسی»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۲۰۴۹.

- حاجی‌زاده، عبدالحسین و همکاران (۱۳۹۱)؛ «تحلیلی بر کاربردهای ژئومورفولوژی دریایی در آمایش دفاعی- نظامی دریای مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۸۸.

اساساً شناخت ظرفیت‌ها و محدودیت‌های جغرافیایی، زیربنای مسائل امنیتی، اقتصادی و سیاسی یک کشور را تشکیل می‌دهد. به‌طور کلی کشورهایی که شناخت کمتری از خصوصیات ژئومورفولوژی و زمین‌شناسی بستر و زیر بستر دریایی خود دارند، بیشتر در معرض خطر تجاوز نظامی قرار می‌گیرند و از نظر مسائل دفاعی نیز آسیب‌پذیرتر خواهند بود. در این مقاله کاربردهای ژئومورفولوژی دریایی با بهره‌گیری از منابع مختلف نظامی و ژئومورفولوژی بر آمایش‌های دفاعی- نظامی کشور در محدوده سواحل جنوبی کشور به‌ویژه سواحل مکران مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج تحقیق حاکی از کاربردهای متعددی شامل قابلیت لندفرم‌های کف دریا در تعیین موقعیت زیردریایی‌ها، تعیین موقعیت شناورهای زیر سطحی در مواجهه با اختلال مسیر حرکت شناورها، فراهم شدن شرایط اختفای شناورها از نظر دسترسی و شناسایی توسط دشمن و همچنین افزایش تجهیزات نظامی ناوگان دریایی را در بر دارد.

- هادی‌پور، مهرداد؛ پورابراهیم، شراره و خسروی، سیداحمد (۱۳۹۱)؛ «کاربرد GIS در برنامه‌ریزی حمل‌ونقل برای تأمین امنیت در شهرهای ساحلی مکران، مطالعه موردی: چابهار»، اولین همایش توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۵۰.

فناوری‌های نوین از قبیل GIS می‌توانند نقش مؤثری در ارائه راهکارهای استراتژیک و راهبردی

در کاهش جرائم و بالا بردن ضریب امنیتی شهرهای واقع در سواحل دریاهای آزاد در جهت توسعه سواحل و تأمین اقتدار و امنیت ملی ایفا کند. نظر به نقش حساس دسترسی‌ها در تأمین امنیت شهرهای مرزی ساحلی، هدف تحقیق ساخت ابزاری برای بررسی مناطق قابل توسعه برای شبکه حمل‌ونقل شهرهای ساحلی و استقرار مناطق نظامی و انتظامی در چارچوب سیستم اطلاعات جغرافیایی است که در آن دسترسی مناطق نظامی و انتظامی به سواحل استراتژیک منتهی به دریاهای آزاد مورد تأکید قرار گرفته است.

۶-۴-۲. آب و هوا، بادهای و سونامی و سیلاب

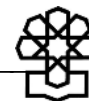
– قاسم‌زاده، جواد و اژدهاکش‌پور، اشکان (۱۳۹۱)؛ «مدیریت برنامه‌ریزی و توسعه سواحل چابهار و دریای مکران با آمایش سرزمین با تأکید بر راهکارهای کاهش مخاطرات ناشی از سونامی و طوفان‌های موسمی»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۹۴.

این مقاله به طرح آمایش سرزمین با تأکید بر رعایت مواردی نظیر بهبود طراحی ساختمان‌ها و سازه‌های مهندسی و تدوین قوانین و آیین‌نامه‌های مربوط به استفاده از مصالح مقاوم، حفاظت از موانع طبیعی نظیر تپه‌های شنی، جنگل‌های مانگرو، جزایر و اجتماعات مرجانی، انتقال و تأسیس ساختمان‌ها و ادارات دولتی و عمومی نظیر مدارس، بیمارستان‌ها، فرودگاه، تأسیسات تصفیه آب و فاضلاب شهری و مراکز تجاری به مناطقی که در معرض خطر آب‌گرفتگی سونامی و طوفان نباشند، جنگل‌کاری در نوار ساحلی و موارد دیگر نظیر آموزش و اطلاع‌رسانی و تشکیل ستاد بحران و غیره می‌پردازد.

– راستی اردکانی، رضا و راستی اردکانی، محمد (۱۳۹۱)؛ «استفاده از تجربه بازیابی و توسعه خطوط ساحلی در مناطق سونامی‌زده ژاپن برای سواحل مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۹۷.

بندر چابهار تنها بندر کشور است که احتمال وقوع سونامی در اثر زلزله در آن وجود دارد. در این مقاله با توجه به تجربیات مناطق سونامی‌زده ژاپن و خطوط ساحلی سندای و فوکوشیما، به بررسی آثار آن بر بنادر، سواحل و سازه‌های دریایی پرداخته شده است. همچنین روند بازیابی و توسعه خطوط ساحلی یک سال پس از وقوع زلزله بررسی و این تجربیات برای منطقه چابهار و مکران به کار گرفته شده و در پایان توصیه و راهکارهایی ارائه شده است.

– کریمی، جلال و ناصری شوشتری‌زاده، علی (۱۳۹۱)؛ «بررسی نقشه‌های برآورد خطر سیلاب ساحلی تهیه شده با مدل رقومی ارتفاع (DEM) و سامانه اطلاعات جغرافیایی (GIS)، منطقه مورد مطالعه سواحل جنوب شرقی ایران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری

اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۵۲.

سواحل کشورمان در کرانه‌های دریای مکران در معرض تهدید خطرات طوفان‌های دریایی و سونامی می‌باشند. در این مقاله سعی شده تا ضمن شناسایی تهدیدات طوفان‌های دریایی، دقت نقشه‌های ارزیابی خطر سیلاب ناشی از طوفان‌های دریایی و سونامی در سواحل جنوب شرقی ایران نیز بررسی شود.

– اسماعیلی، مهدی و کهنه‌پوشی، آرام (۱۳۹۱)؛ «تعیین پارامترهای امواج دریایی در منطقه چابهار»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۳۷. امواج نقش مهمی در تعیین وضعیت هندسی و ترکیب سواحل بازی می‌کنند. در کاربردهای مهندسی سواحل و احداث سازه‌های ساحلی و فراساحلی، ارتفاع امواج ایجاد شده در منطقه، مهم‌ترین پارامتر در طراحی اجزای مختلف سازه‌ها و تعیین پایداری آنها محسوب می‌شود. در این تحقیق امواج ناشی از باد در منطقه دریایی چابهار با استفاده از مدل عددی OSW محاسبه شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. براساس نتایج مدل، ارتفاع و پیروم موج عمده به ترتیب ۲/۶ متر و ۵/۴ ثانیه محاسبه شده و جهت غالب امواج، جهت جنوب شرقی با فراوانی ۳۲/۱۲ درصد به دست آمده است.

۲-۴-۷. گردشگری مکران

– نوری، غلامرضا و احسان‌زاده، ناهید (۱۳۹۱)؛ «مطالعه و معرفی جاذبه‌های گردشگری سواحل مکران (مطالعه موردی: جنگل‌های مانگرو خلیج گواتر چابهار)»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۰۵.

یکی از جوامع و چهره‌های جالب گیاهی ایران جنگل‌های مانگرو هستند که در نواحی ساحلی خلیج فارس و دریای عمان به مساحت کل ۲۲۰۰۰ هکتار قرار گرفته‌اند. در ۱۰۰ کیلومتری شرق شهرستان چابهار در ناحیه ساحلی خلیج گواتر به‌ویژه در خور باهو و در نزدیکی محلی که رودخانه باهوکلالت به دریای مکران (دریای عمان) می‌ریزد جنگل‌های مانگرو بسیار زیبا به مساحتی بالغ بر ۶۰۰ هکتار و تراکم قابل توجهی از گونه حرا با نام علمی *marina Avesina* وجود دارد؛ این مقاله سعی دارد علاوه بر معرفی کارکردهای اکولوژیکی و اقتصادی این اکوسیستم کم‌نظیر استان سیستان و بلوچستان به‌عنوان دومین استان کشور دارای جنگل‌های حرا، جاذبه‌های طبیعت گردشگر آنها درخصوص تنوع زیستی، تنوع رویشی، تنوع گونه‌ای و تنوع آب و هوایی و ظرفیت‌های ناشناخته این اکوسیستم را مورد ارزیابی قرار دهد.

نتایج نشان می‌دهد که این جنگل‌ها علاوه بر تغذیه دام که به‌صورت سنتی از دیرباز انجام می‌شده است از تنوع گونه‌ای بالای پرندگان آبی بالغ بر ۱۹۲ گونه، تنوع گونه‌ای آبیان به‌خصوص ماهی بالغ بر ۸۵ گونه و همچنین تراکم قابل قبول خود گونه حرا (یکی از متراکم‌ترین جنگل‌های حرا در ایران)

برخوردار است و علاوه بر تلطیف هوای اطراف خود با توجه به وجود فرودگاه بین‌المللی چابهار می‌تواند در جذب گردشگران و جهانگردان داخلی و خارجی به‌خصوص در شاخه اکوتوریسم بسیار خوب عمل نماید.

- پناد، عبدالصمد و فاضلی، مصطفی (۱۳۹۱)؛ «گردشگری روستایی راهبردی اساسی برای توسعه روستایی مورد: روستای تیس (ناحیه چابهار)»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۹۰.

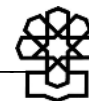
از مقوله گردشگری روستایی به‌عنوان رهیافت جایگزین برای نیل به توسعه پایدار روستایی یاد می‌شود. در این میان روستای تیس یکی از روستاهای دارای پتانسیل‌ها و توانمندی‌های زیادی برای گردشگری در ناحیه چابهار بوده که هر ساله پذیرای گردشگران زیادی است که به دلیل فقدان برنامه‌ریزی اصولی و ضعف و سردرگمی مدیریت، از فرصت‌های موجود در این ناحیه در زمینه گردشگری و تجدید حیات اقتصادی و اجتماعی آن، به درستی استفاده نشده است. شناسایی، معرفی و حفاظت از پتانسیل‌های گردشگری ضرورت توسعه پایدار گردشگری است. در تحقیق حاضر به شناسایی پتانسیل‌های روستای تیس پرداخته شده است.

- خلیلی‌فر، سیدامید و همکاران (۱۳۹۱)؛ «چابهار، هاب توریسم درمانی منطقه خاورمیانه و جنوب آسیا»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۵۵.

توریسم‌درمانی فرصت‌هایی را برای بیمارستان‌ها فراهم می‌سازد تا از پتانسیل‌های خود در ارائه خدمت به بیماران سایر کشورها استفاده نمایند. هدف این بررسی شناخت توانمندی منطقه آزاد چابهار در جذب بیمار خارجی براساس معیارهای جهانی رقابت در گردشگری پزشکی و ارائه راهکار برای توسعه توریسم‌درمانی می‌باشد. منطقه آزاد چابهار با توجه به موقعیت جغرافیایی و شرایط اقلیمی و همچنین تمایل زیاد بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری و وجود بستری آماده برای ایجاد ساختارهای مورد نیاز برای توریسم‌درمانی در صورت ایجاد زمینه‌های توسعه ملی و منطقه‌ای می‌توان به توسعه محور ترانزیتی چابهار به‌عنوان قطب توریسم‌درمانی خاورمیانه و جنوب آسیا امیدوار بود.

- نگهبان، سعید؛ حسام، مهدی؛ آشور، حدیثه و سحر جباری (۱۳۹۱)؛ «بررسی و مقایسه خلیج‌های گواتر و چابهار در واحد مکران جهت معرفی جاذبه‌های اکوتوریستی آنها»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۷۲.

منطقه مکران به دلیل ویژگی‌های خاص جغرافیایی، از لحاظ اکوتوریستی دارای اهمیت فراوانی است. این پژوهش سعی دارد که به بررسی خلیج‌های گواتر و چابهار در منطقه مکران پرداخته و ضمن مقایسه آنها با یکدیگر، جاذبه‌های اکوتوریستی آنها را معرفی نماید. نتایج نشان می‌دهد که منطقه

مکران با داشتن ویژگی‌های خاص جغرافیایی از جمله اقلیم معتدل در فصل زمستان، مجاورت با دریای عمان که سواحل اقیانوسی ایران را تشکیل می‌دهد دارای تنوع بسیار زیادی است و بالطبع خلیج‌های چابهار و گواتر که در این منطقه واقع شده‌اند دارای جاذبه‌های اکوتوریستی بسیار زیادی می‌باشد که از جمله می‌توان به خورهای موجود در قسمت‌های مختلف خلیج چابهار مانند خور پارک، خور مچ، خور فجر و خورنمکی اشاره کرد، همچنین خلیج گواتر به دلیل داشتن گونه‌های گیاهی مانگرو باعث ایجاد انزوای اکولوژیکی در منطقه شده و تنوع زیستی بسیار بالایی را به وجود آورده است. راهکارهای توسعه اکوتوریست در منطقه را عبارت می‌داند از: معرفی مناطق اکوتوریستی و ارتقای اطلاعات افراد در جهت حفظ منابع طبیعی از طریق آموزش و فرهنگ‌سازی، مشارکت جوامع محلی در برنامه‌ریزی، توسعه و حفاظت از منابع طبیعی در مناطق اکوتوریستی.

- لطفی‌فر، مجتبی و یغفوری، حسین (۱۳۹۱)؛ «نقش امنیت در توسعه گردشگری، موردشناسی چابهار»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۲۵. تحقیق حاضر به موضوع جایگاه امنیت در توسعه گردشگری پرداخته است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که امنیت فاکتوری تعیین‌کننده در توسعه گردشگری چابهار می‌باشد؛ علاوه بر این، امنیت و گردشگری رابطه‌ای دو سویه داشته و توسعه هر یک تأثیری مثبت بر دیگری دارد.

- صادقی، سلطنت (۱۳۹۱)؛ «توان‌ها و محدودیت‌های چابهار در جذب توریسم»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۷۳. مقاله ابتدا امکانات و فرصت‌های چابهار از نظر گردشگری را مطرح نموده و سپس در پی پاسخ به این پرسش بوده است که چرا با وجود این پتانسیل‌ها نتوانسته گردشگران زیادی را به خود جلب کند. بنابراین جهت افزایش گردشگر و توسعه شهر پیشنهادهایی را ارائه داده است.

- یزدانی، شهرام و جهان‌دیده، عبدالغفور (۱۳۹۱)؛ «ورزش‌های آبی - ساحلی ایران گامی برای توسعه گردشگری در چابهار»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۹۷.

این مقاله راه‌های مناسب برای ترویج ورزش‌های آبی و ساحلی به صورت همگانی و حرفه‌ای، جهت ارتقای سطح و معرفی ورزش‌های آبی ساحلی در راستای سلامت جامعه پرداخته است. این ورزش‌ها برای رشد گردشگری و در نتیجه توسعه بندر چابهار و سواحل مکران بسیار کارساز خواهد بود.

- علیقلی‌زاده فیروزجایی، ناصر (۱۳۹۱)؛ «ضرورت و اهمیت توسعه گردشگری در سواحل مکران (مطالعه موردی: شهرستان چابهار)»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۵۱.

نتایج پژوهش حاکی از آن است که این منطقه با وجود جاذبه‌های طبیعی مانند سواحل بکر، موج‌فشان، گل‌فشان، باغ‌های میوه، فرهنگ بومی خاص و صنایع دستی زیبا، جزء مناطق منحصر به

فرد ایران است که قابلیت فراوانی برای تبدیل شدن به قطب گردشگری را دارا می‌باشد و تاکنون از این قابلیت‌ها استفاده بهینه به عمل نیامده است.

- خاتمی فیروزآبادی، علی و همکاران (۱۳۹۱)؛ «بررسی و تعیین رتبه سواحل چابهار در مقایسه با سواحل کیش و قشم به منظور گردشگری ساحلی با استفاده از روش AHP»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۲۰۲.

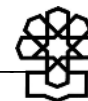
در این مقاله سعی بر مقایسه و تعیین رتبه سواحل چابهار از نظر جذابیت‌ها و امکانات موجود در گردشگری ساحلی در مقایسه با دو منطقه رقیب خود یعنی قشم و کیش می‌باشد. پس از انجام محاسبات رتبه سواحل چابهار از نظر جذابیت و پتانسیل گردشگری ساحلی در هر یک از نواحی چهارگانه ساحلی رتبه سوم را کسب کرده است. در پایان نیز برای ارتقا و بهبود رتبه سواحل چابهار در هر یک از نواحی ساحلی راه‌حلهایی پیشنهاد شده است.

- جهانتیغ، سعید و همکاران (۱۳۹۱)؛ «موانع و راهکارهای ایجاد دهکده ورزش‌های آبی و ساحلی در سواحل مکران (مطالعه موردی: سواحل چابهار)»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۶۶.

در پژوهش حاضر سعی شده است موانع و راهکارهای ایجاد دهکده ورزش‌های آبی و ساحلی در سواحل مکران مورد بررسی قرار گیرد. روش تحقیق کتابخانه‌ای (اسنادی) و میدانی بوده و جامعه آماری پژوهش را ۳۲۱ نفر (افرادی دارای تحصیلات تکمیلی، کارشناسان ورزشی و گردشگری، مدیران و گردشگران) تشکیل می‌دهند. ایجاد فضایی مناسب برای استفاده از محیط طبیعی و خدادادی سواحل چابهار برای اشتغال‌زایی، گردشگری ورزشی، تندرستی و پر کردن اوقات فراغت جامعه شهری امروزی از اهداف تحقیق است که ۹۸/۸ از پاسخگویان سواحل مکران را در محدوده شهر چابهار با امکانات طبیعی حاضر پتانسیل‌ها و محدودیت‌های موجود برای ایجاد دهکده ورزش‌های آبی و ساحلی مناسب می‌دانند.

- صبوری، محمد و نوروزی، اصغر (۱۳۹۱)؛ «بررسی توانمندی‌ها و تنگناهای اکوتوریستی حوزه دریای مکران با استفاده از مدل تحلیلی SWOT»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۷۸.

سواحل دریای مکران به دلیل شرایط خاص جغرافیایی و تنوع پدیده‌های طبیعی از موقعیت ویژه‌ای جهت توسعه اکوتوریسم برخوردار می‌باشد. سواحل دریای مکران با وجود قابلیت‌ها و پتانسیل‌های اکوتوریستی و جاذبه‌های طبیعی بی‌نظیر و متنوع همچنان برای گردشگران ناآشناست. این پژوهش شناسایی توانمندی‌ها و تنگناهای اکوتوریستی حوزه دریای مکران را با رویکردی راهبردی مدنظر دارد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد اکوتوریسم منطقه با دارا بودن عوامل متعدد قوت و ضعف

داخلی (IFE) و همچنین فرصت‌ها و تهدیدات مختلف خارجی (EFE) دارای توانمندی‌ها و تنگناهای گوناگونی است. نتیجه تحقیق حاضر استخراج ۲۷ راهبرد توسعه‌ای (SO)، محافظه‌کارانه (ST)، تنوع (WO) و تدافعی (WT) از طریق تحلیل (SWOT) می‌باشد.

- شوشتری‌زاده ناصری، علی و همکاران (۱۳۹۱)؛ «حفاظت از ساحل و ارتقای جایگاه گردشگری منطقه مکران با استفاده از پوشش گیاهی»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۹۸.

گزارش منتشر شده توسط برنامه محیط زیست سازمان ملل نشان می‌دهد که در سونامی ۲۶ دسامبر ۲۰۰۴ به مناطقی که موانع طبیعی مانند مانگرو و یا پوشش گیاهی ساحلی حضور داشتند آسیب کمتری وارد شده است. کاشت درخت در امتداد سواحل مستعد سونامی می‌تواند هم خود به ارتقای محیط زیست، زیبایی منطقه و بهبود صنعت توریسم کمک کرده و اقدامات انجام شده حفاظتی را به یک فرصت تبدیل نماید. نتایج مقاله حاکی از آن است که با توجه به استعداد منطقه مکران جهت کاشت درختانی از قبیل مانگرو، نارگیل و سایر درختان مناطق حاره و نیز هزینه کمتر کاشت درختان در منطقه ساحلی، این امر هم می‌تواند در آینده باعث ایجاد مانعی طبیعی در برابر سونامی شده و هم می‌تواند بر جذابیت‌های منطقه از لحاظ گردشگری افزوده و باعث رونق این صنعت در منطقه شود.

- زارع‌نژاد اشکذری، عباس و همکاران (۱۳۹۱)؛ «گردشگری ساحلی و امنیت ساحلی چابهار در راستای توسعه پایدار»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۵۲.

سواحل استان سیستان و بلوچستان از ویژگی‌های منحصر به فردی در زمینه گردشگری برخوردار می‌باشند. در این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی به بررسی پتانسیل‌های گردشگری چابهار پرداخته شده و فرصت‌ها و تهدیدات گردشگری در مؤلفه‌های اجتماعی، اقتصادی، طبیعی و سیاسی ارائه و سپس فرآیند گردشگری و امنیت در این منطقه ترسیم گردیده است.

- ممقانی‌نسب، اشکان و امیری روح‌اله (۱۳۹۱)؛ «بررسی عوامل مؤثر بر برنامه‌ریزی و مدیریت جذب توریسم، مطالعه موردی بندر چابهار»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۶۰.

هدف مقاله بررسی و تحلیل نقش و عملکرد سازمان‌های میراث فرهنگی، شهرداری و تأثیر تبلیغات، حمل‌ونقل و فضای سبز بر مدیریت و برنامه‌ریزی توریسم با استفاده از روش SWOT در منطقه مکران می‌باشد.

در این تحقیق، منطقه مورد بررسی (چابهار) از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای به سه منطقه جغرافیایی تقسیم شده و عملیات نمونه‌گیری به صورت کاملاً تصادفی در آن مناطق صورت گرفته است که تعداد ۱۰۰ پرسشنامه تهیه گردیده است. مطالعات نشان داد که ۳۵ و ۵۵ درصد مصاحبه‌شوندگان

به ترتیب نقش شهرداری و سیاست‌های میراث فرهنگی را در مدیریت و جذب توریسم بسیار مؤثر دانسته‌اند، ۴۶ درصد عملکرد میراث فرهنگی را در اطلاع‌رسانی درباره جاذبه‌های توریستی شهر چابهار بسیار ضعیف دانسته، همچنین ۴۴ و ۴۶ درصد مصاحبه‌شوندگان حمل‌ونقل و فضای سبز را عامل تأثیرگذار در مدیریت جذب توریسم می‌دانند و البته ۷۰ درصد مصاحبه‌شوندگان امنیت را عامل بسیار مؤثر در جذب توریسم منطقه عنوان کرده‌اند.

- فخری، سیروس و همکاران (۱۳۹۱)؛ «ارزیابی توانمندی‌های گردشگری ژئومورفوسایت‌های سواحل مکران با استفاده از روش Reynard»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۸۱.

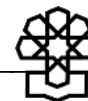
ژئومورفوسایت‌ها از جمله مفاهیم جدیدی هستند که بر مکان‌های ویژه گردشگری تأکید دارند، در این نوشتار تلاش شده است با استفاده از روش رینارد توانمندی‌های گردشگری برخی ژئومورفوسایت‌های نمونه سواحل مکران، شامل سواحل بالآمده جاسک، گل‌فشان‌ها، اشکال بادی و تالاب‌های جزرومدی مورد ارزیابی قرار گیرد. در این راستا با بهره‌گیری از پیمایش میدانی، دو معیار اصلی شامل ارزش علمی و مکمل مورد ارزیابی قرار گرفته است.

نتایج نشان می‌دهد از میان ژئومورفوسایت‌های مورد مطالعه سواحل بالآمده جاسک با کسب بیشترین امتیاز، بالاترین ظرفیت را در مقایسه با سایر سایت‌ها داراست. در نتیجه این موضوع زمینه‌ساز برنامه‌ریزی‌های دقیق‌تری از قابلیت‌های ژئومورفوسایت‌های این منطقه به‌منظور دستیابی به توسعه پایدار گردشگری را ارائه می‌دهد.

- امامی‌فر، زهرا و محبی، مجید (۱۳۹۱)؛ «تحلیل عوامل مؤثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی مکران با استفاده از مدل استراتژیک SWOT»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۶۱.

- نوری، غلامرضا و سارانی، سمانه (۱۳۹۱)؛ «معرفی تنوع گونه‌ای منطقه‌ی بزمان به‌عنوان پتانسیل‌های گردشگری طبیعی مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۰۷.

منطقه شکار ممنوع بزمان با مساحت ۳۰ هزار هکتار در جنوب سیستان و بلوچستان، شمال غرب ایرانشهر و شرق حوزه جازموریان و شمال دریای مکران گسترده شده است و دارای قابلیت‌های ناشناخته‌ای است که این مقاله درصدد معرفی آنهاست. مطالعات دقیق نشان می‌دهد که بزمان با اینکه تنها ۰/۰۰۱ مساحت استان را دربرمی‌گیرد ولی ۵۰ درصد گونه‌های پستاندار، ۳۰ درصد پرندگان استان و حدود ۳۵ درصد خزندگان استان را در خود جای داده است و به‌دلیل نزدیکی به جازموریان و منابع آب مناسب توریسم کشاورزی نیز از دیگر توانمندی‌های منطقه مطالعاتی محسوب می‌شود؛ لذا

انتظار می‌رود نتایج این تحقیق در قالب دستاوردهای علمی و با مدیریت صحیح پتانسیل‌های حیات وحش این منطقه (که دارای تنوع فون و فلور، قله آتش‌فشانی، چشمه آب گرم و کشاورزی درخور و... می‌باشد) توسط دست‌اندرکاران نه تنها موجب جذب گردشگر و رونق اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی منطقه گردد، بلکه با حفاظت و بهره‌برداری درست از فون و فلور و جاذبه‌های ژئوتوریستی آن موجب جذب درآمد هنگفتی به سمت این خطه از سواحل مکران گردد.

۸-۴-۲. محیط زیست مکران

- شریفیان، سلیم و همکاران (۱۳۹۱)؛ «برآورد میزان ورود روزانه و هفتگی فلزات سنگین در گروه‌های مختلف مصرف‌کننده ماهی شوریده در استان‌های جنوبی ایران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۹۶.

در مطالعه حاضر میزان تجمع فلزات سنگین منگنز، کادمیوم، سرب، روی، آهن و مس در ماهی شوریده اندازه‌گیری و میزان ورود روزانه و هفتگی این فلزات برآورد گردیده است.

- ممقانی‌نسب، اشکان (۱۳۹۱)؛ «ارزیابی اثرات توسعه گردشگری بر محیط زیست دریایی (مطالعه موردی: خلیج چابهار)»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۵۹.

هدف از انجام این پژوهش، بررسی تبعات و تأثیرات انواع فعالیت‌های گردشگری بر محیط زیست دریایی منطقه کیش می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که گسترش اسکله‌های گردشگری در جزیره کیش یکی از عوامل تخریب سواحل مرجانی است. همچنین ساخت هتل‌ها و مراکز تفریحی جدید نیز باعث افزایش فاضلاب و در نتیجه تخریب گیاهان دریایی و کاهش اکسیژن و تنوع جانوری در این منطقه شده است. راهکارهای مناسب جهت مقابله با شرایط موجود: تدوین مقررات زیست‌محیطی محلی، کاهش ساخت‌وساز اسکله‌های تفریحی، تجاری، جلوگیری از پیشروی فعالیت‌های عمرانی در سواحل و کرانه‌های آن، عقب‌نشینی ساخت و سازهای غیراصولی در سواحل، مجهز شدن جزیره به شبکه فاضلاب، پیشنهاد ساخت مراکز گردشگری در سواحل مطلوب و گسترش گردشگری پایدار با استفاده از مؤلفه‌های گردشگری سبز (اکوتوریسم)، می‌باشند.

- سلیمی، سمیه (۱۳۹۱)؛ «بررسی اهمیت زیستی و عوامل تهدیدکننده جنگل‌های مانگرو و ارائه تمهیداتی به منظور بهره‌وری بهینه از آن»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۴۰۰۲.

مانگرو نام عمومی گونه‌های مختلف گیاهی است که در آب‌های جزرومدی با شیب ملایم و ارتفاع یک و نیم متر از سطح دریا و خاص مناطق گرمسیری و نیمه‌گرمسیری می‌باشند. جنگل‌های حرا ایران به واسطه دارا بودن منابع حساس بیوفیزیکی، اهمیت زیستگاهی، پرورشگاهی، تنوع زیستی، غنای

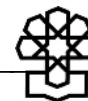
جانداران، وجود گونه‌های در معرض خطر و کمیاب، واقع شدن در آستانه اکولوژیک شرایط زیست‌محیطی، حساسیت به آلاینده‌ها و مشکلات ناشی از پاک‌سازی آلاینده‌ها، کندی ترمیم زیست‌محیطی در ردیف یکی از مهم‌ترین مناطق حساس دریایی جهان می‌باشند. نواحی بسیار بارور ساحلی، تالاب‌های ساحلی، صخره‌های مرجانی و رویشگاه جنگل‌های مانگرو با کلیه موجودات آن بیشتر به دلیل استفاده ناآگاهانه از این گیاهان، در معرض خطر نابودی و کاهش ارزش زیستی قرار دارند. بنابراین در این مقاله به صورت تحلیلی با استفاده از منابع کتابخانه‌ای راهکارهایی برای استفاده درست از این تالاب‌ها ارائه شده است.

- شکوری، آرش و همکاران (۱۳۹۱)؛ «بررسی الگوی پراکنش و پایداری خیارهای دریایی در ناحیه شرقی خلیج چابهار»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۰۲.

در این تحقیق برای تعیین الگوی پراکنش خیارهای دریایی^۱ خلیج چابهار (منطقه زیر جزرومدی) از آزمون شاخص پراکنندگی استفاده شده است. همچنین شاخص پایداری برای گونه‌های مشاهده شده محاسبه شده است. گونه‌های *Holothuria leucospilota* و *Stichopus variegatus* گونه‌های دائمی هستند که همواره پراکنش تجمعی داشته‌اند. گونه *H. hilla* با وجودی که تنها در بهار مشاهده شده گونه رایجی است که در زمستان پراکنش تصادفی و در سایر فصول پراکنش تجمعی داشته است. گونه *H. pervicax* با وجودی که تنها در بهار مشاهده شده (نادر)، پراکنش تجمعی داشته است. گونه‌های *H. arenicola* (نادر)، *H. parva* (نادر) و *H. atra* (رایج) دارای پراکنش تصادفی بوده‌اند. علیرغم این نتایج، مشاهده خیارهای دریایی در محل زندگی خود مشخص می‌کند که پراکنندگی این جانوران به صورت تجمعی است. دلیل تفاوت بین مشاهده عینی و برخی محاسبات آماری این است که کلیه خیارهای دریایی که، براساس محاسبه، پراکنش تصادفی داشته‌اند تنها در یک یا دو کوادرت به تعداد ۱ یا ۲ فرد وجود داشته‌اند بنابراین برای این تعداد نمی‌توان پراکنندگی تجمعی یا تصادفی متصور شد. از مهم‌ترین دلایل توزیع تجمعی جمعیت خیارهای دریایی، پراکنندگی تجمعی مواد غذایی و تجمع پناهگاه‌های مورد استفاده می‌باشد که در بسترهای مورد بررسی از نوع صخره‌ای بوده است.

- یعقوب‌زاده، مریم و همکاران (۱۳۹۱)؛ «اولویت‌بندی حساسیت اکوسیستم‌های نوار ساحلی جنوب کشور با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتبی»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۳۲.

۱. این جانداران بدنی چرم‌گون دارند و بیشتر در کف دریاها زندگی می‌کنند. نامگذاری این جانوران به خاطر شکل خیارمانندشان است. خیار دریایی حیوان خزنده‌ای است که به آهستگی به روی گل‌سنگ‌ها یا صخره‌ها می‌خزد و تکه‌های غذا را از محیط اطراف جمع کرده و مصرف می‌کند

مدیریت محیط زیستی سواحل به‌دنبال سازگار کردن کاربری‌ها و فعالیت‌های انسانی با توان و حساسیت‌های منطقه ساحلی است. در این تحقیق به‌منظور اولویت‌بندی حساسیت اکوسیستم‌های نوار ساحلی در جنوب کشور، ساختار زیستی منطقه ساحلی به تفکیک دو ناحیه ساحلی و ناحیه کرانه مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج بررسی نشان داده است که جنگل‌های مانگرو دارای حساسیت بیشتری نسبت به سایر اکوسیستم‌ها می‌باشد. آبسنگ‌های مرجانی، مناطق تحت حفاظت و علفزارهای دریایی رتبه‌های بعدی را به‌خود اختصاص می‌دهند.

- اکبرپور، مجید و اکبرپور، حمیدرضا (۱۳۹۱)؛ «بررسی جرائم زیست‌محیطی با تأکید بر دریای مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۲۰۷.

تحقیق حاضر به بررسی آلودگی‌ها و تخریب‌ها در محیط زیست، که منجر به زایش جرم زیست‌محیطی می‌شود، پرداخته و با تعریف جرم زیست‌محیطی، راهکاری جهت کاهش تولید این آلودگی‌ها و آثار آن ارائه داده است. در این پژوهش به ضرورت همکاری و اتخاذ تدابیر هماهنگ برای حفظ محیط زیست دریای مکران از طرف کشورهای حاشیه این دریا با مساعدت جامعه جهانی تأکید شده است.

- زارع، روح‌الله و یزدانی، مجید (۱۳۹۱)؛ «بررسی و معرفی آلودگی‌های زیست‌محیطی و منابع آلاینده در سواحل خلیج چابهار»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۹۵.

سواحل چابهار به‌دلایلی مانند وجود منابع غنی طبیعی و اکوسیستم‌های خاصی نظیر آبسنگ‌های مرجانی، اکوسیستم‌های غنی صخره‌ای و زیستگاه‌های لاک‌پشت‌های دریایی جزء مناطق حساس دریایی به‌حساب می‌آیند که دارای ارزش حفاظتی بالایی بوده و از آنجا که فعالیت‌های گسترده تجاری در مجاورت آنها انجام می‌شود، همواره نیاز به حفاظت و تدوین و اجرای اقدامات پیشگیرانه دارند. براساس نتایج حاصل، منابع ایجادکننده آلودگی‌های دریایی سواحل چابهار شامل منطقه صنعتی چابهار، اسکله‌ها، مناطق تکثیر و پرورش آبزیان، مناطق شهری، محل دفن زباله‌های شهری و آب‌شیرین‌کن‌ها می‌باشند.

- مختاری، سحر و رضازاده آیت‌اله (۱۳۹۱)؛ «بررسی ارزیابی راهبردی محیط زیست جهت استفاده در برنامه‌های توسعه منطقه‌ای؛ مطالعه موردی سواحل مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۶۶.

ارزیابی راهبردی محیط زیست به‌عنوان یک ابزار کارآمد جهت اجرایی نمودن اهداف توسعه پایدار مطرح است. همچنین اصلی‌ترین کاربرد ارزیابی راهبردی محیط زیست در مناطق ساحلی کشور به‌ویژه سواحل مکران، تجزیه و تحلیل اطلاعات محیط زیستی در تصمیم‌سازی است. این ارزیابی در حوزه

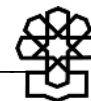
سواحل مکران می‌تواند بر موارد زیر تمرکز داشته باشد: تمرکز بر فعالیت‌های یک بخش (نظیر حمل‌ونقل، دفع زباله‌ها، بهره‌برداری از معادن، توسعه صنعتی، شیلاتی و...)، تأکید بر قوانین و مقررات (سیاست‌های انتقال تکنولوژی، سیاست پولی و مالی، قوانین و مقررات زیست‌محیطی و...)، تأکید بر طرح‌های توسعه منطقه‌ای (مانند طرح‌های جامع شهری و منطقه‌ای و...)

- حیدری، سیداحسان؛ فاطمی، سیدمحمدرضا و غلامی، اعظم (۱۳۹۱)؛ «حساسیت‌سنجی زیستی و فیزیکی سواحل در مقابل آلودگی نفتی با استفاده از روش نقشه‌سازی NOAA؛ مطالعه موردی خلیج چابهار، دریای عمان»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۷۷.

با توجه به توسعه فعالیت‌های اقتصادی و همچنین افزایش تردد کشتی‌های ترانزیتی در خلیج چابهار سواحل این ناحیه در معرض تهدیدات نفتی قرار دارند، لذا موضوع نقشه‌سازی حساسیت محیط (Environmental Sensitivity Index) ESI سواحل نسبت به آلودگی نفتی به‌منظور مدیریت مطلوب نواحی ساحلی هدفی است که در این تحقیق دنبال گردیده است. نتایج نشان می‌دهد که سواحل با حساسیت ۴۶/۰۹ درصد بیشترین درصد کرانه ساحلی را از لحاظ طول به‌خود اختصاص داده‌اند. سواحل با حساسیت کم نسبت به بروز آلودگی نفتی با ۳۵/۲۶ درصد و سواحل با حساسیت زیاد نسبت به بروز آلودگی نفتی با ۱۸/۶۵ درصد در رده‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

- بوذرجمهری، خدیجه؛ رئیسی، اسلام؛ امیری، بشیر و محمدنژاد، رحیم‌بخش (۱۳۹۱)، «بررسی آلودگی زیست‌محیطی سواحل - دریایی مکران، توانمندی‌ها و تهدیدات، راهکارهای اجرایی با رویکرد توسعه پایدار»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۰۷.

حساسیت و شکنندگی مناطق سواحل - دریایی مکران در برابر فرسایش، آلودگی‌ها، افزایش جمعیت و همچنین فعالیت‌های نابخردانه انسان و بهره‌برداری‌های بیش از حد او، زمینه نابودی و آلودگی زیست‌محیطی این مناطق شده است. با توجه به توانمندی‌های این مناطق در توسعه پایدار، نیازمند به یک سیستم مدیریت و برنامه‌ریزی کارآمد و یکپارچه در مناطق سواحل و دریایی است تا در سایه آن توسعه پایدار در این‌گونه نواحی و مناطق امکان‌پذیر باشد. رفع مشکلات زیست‌محیطی، کاهش آلودگی‌ها و دستیابی به توسعه پایدار این مناطق در سایه اعمال سامانه مدیریت یکپارچه ساحلی دریایی (میم سا) از طریق وضع قوانین برای آلوده‌کنندگان محیط زیست ساحلی - دریایی، شناسایی توانمندی‌ها و محدودیت‌های زیستی منطقه جهت پایداری زیست‌محیطی و هماهنگی بین سازمان‌ها و ارگان‌های ذی‌ربط میسر خواهد شد. همچنین این تحقیق یکسری راهکارهای اجرایی را پیشنهاد داده است:

- هدائی، علی اصغر و همکاران (۱۳۹۱)؛ «بررسی و شناخت آلودگی‌های محیط زیست ساحلی در شهر چابهار و ارائه راهکارهایی در جهت مدیریت پایدار ساحلی»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۹۴.

نواحی ساحلی به‌عنوان آخرین پذیرنده آلاینده‌های خشکی و دریا می‌باشند که در معرض تجمع انواع آلاینده‌ها و تهدیدات آنها قرار دارند؛ لذا به‌عنوان نواحی حساس و آسیب‌پذیر محسوب می‌شوند. این پژوهش سعی دارد که به بررسی و شناخت آلودگی‌های محیط زیست ساحلی در شهر چابهار از منطقه مکران پرداخته و راهکارهایی را در راستای پیشنهاد محل دفن مناسب مواد زائد جامد و تصفیه‌فاضلاب‌های شهری ارائه کند.

۹-۴-۲. خاک، زمین‌شناسی و لرزه‌خیزی مکران

- مریدی فریمانی، علی اصغر (۱۳۹۰)؛ «کتاب‌شناسی توصیفی پژوهش‌های زمین‌شناسی مکران، رشته پیوند ناگسستگی ایران و پاکستان»، فصلنامه مطالعات شبه‌قاره، شماره ۳ (۷)، صفحات ۸۵-۱۰۶. این مقاله پژوهش‌ها و مطالعات مربوط به زمین‌شناسی ناحیه مکران را در قالب ۶ محور کلی «مطالعات کلی زمین‌شناسی»، «مطالعات تکتونیکی و ساختاری»، «مطالعات ژئوفیزیکی»، «مطالعات لرزه‌خیزی»، «مطالعات مواد معدنی و هیدروکربوری» و «مطالعات نئوتکتونیکی و سواحل بالا آمده» معرفی کرده است.

- جامی، محسن و همکاران (۱۳۹۱)؛ «هندسه فرکتالی گسل‌ها و لرزه‌خیزی در جنوب شرق ایران (مکران)»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۶۶.

بیشترین فعالیت‌های لرزه‌ای در شمال مکران، در اطراف سیستم‌های گسلی اصلی که اکثراً در راستایی تقریباً W-E توزیع یافته‌اند، مشاهده می‌شود. در این تحقیق تحلیل‌های فرکتالی به روش مربع شمار در جنوب شرق ایران انجام شده است که برای این منظور منطقه مطالعاتی به (۱۲) محدوده مجزا تقسیم و هر محدوده به‌طور جداگانه مورد تحلیل قرار گرفته است. براساس نتایج به‌دست آمده با فاصله گرفتن از سیستم گسلی اصلی در منطقه که دارای روند W-E بوده، از میزان بعد فرکتال و در نتیجه لرزه‌خیزی کاسته می‌شود که این امر نشان‌دهنده وجود ناپیوستگی در سیستم‌های گسلی اصلی در منطقه می‌باشد. براساس تحلیل فرکتالی گسل‌های منطقه و بررسی داده‌های لرزه‌ای، عمده فعالیت لرزه‌ای در مکران با الگوی زمین‌لرزه‌های درون‌قاره‌ای با عمق زیاد می‌باشد.

- بزی، عزیزاله و همکاران (۱۳۹۱)؛ «بررسی لرزه‌خیزی سواحل مکران و ارتباط آن با گسل‌های منطقه»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۴۰۰۳.

بررسی کانون سطحی زمین‌لرزه‌های زون فرورانش مکران نشان می‌دهد که کانون سطحی غالب زمین‌لرزه‌های دستگاهی منطقه، در یک امتداد شمالی- جنوبی در شرق چابهار و بیشتر در بخش‌های شمالی یعنی حوالی گسل‌های مهم قصرقند و فیروزآباد واقع شده‌اند، بنابراین بخش شرقی مکران فعالیت لرزه‌های بالاتری را در مقایسه با بخش غربی نشان می‌دهد. باید متذکر شد که عمق کانونی زمین‌لرزه‌های بزرگ نسبت به زمین‌لرزه‌های کوچک نسبتاً بزرگ‌تر می‌باشد، بنابراین با توجه به این امر و روند شمال غرب- جنوب شرق زمین‌لرزه‌های بزرگ، می‌توان آنها را به گسل‌هایی با همین روند و در زیر سنگ‌هایی با رخساره فلیش در منطقه مکران نسبت داد، طوری که فعالیت آنها باعث فعال شدن گسل‌های سطحی و رخداد زمین‌لرزه‌های کوچک‌تر می‌شود.

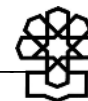
۱۰-۴-۲. سایر

- بیات، حمیدرضا و حاتمی، ایرج (۱۳۹۱)؛ «بررسی عوامل مؤثر در توسعه‌نیافتگی سواحل مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۱۲. سواحل مکران به سبب قرار گرفتن در قلب انرژی کره زمین، مجاورت با حوزه ژئوپلیتیک خلیج فارس، دسترسی به آب‌های بین‌المللی، مجاورت با کشورهای حوزه دریای عمان و اقیانوس هند و مزیت‌های ترانزیتی مناسب برای خشکی‌های اوراسیا، دارای اهمیت استراتژیک فراوانی در کشور و منطقه می‌باشد. اما سواحل مکران برای توسعه اقتصادی، این منطقه هم‌اکنون از مناطق کمتر توسعه یافته کشور محسوب می‌شود. با توجه به مطالب ذکر شده، سؤال اصلی این است که مهم‌ترین عوامل توسعه‌نیافتگی این سواحل چه می‌باشند؟

در این پژوهش مهم‌ترین عوامل توسعه‌نیافتگی سواحل مکران مجموعه‌ای از عوامل ژئوپلیتیکی، جغرافیایی، امنیتی و سیاسی معرفی شده‌اند.

- خراسانی، محمدامین (۱۳۹۱)؛ «تحلیل راهبردی سواحل جنوب شرق ایران با هدف ارتقای کیفیت زندگی ساحل‌نشینان»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۱۲۴.

نواحی ساحلی جنوب شرق ایران به واسطه موقعیت ویژه جغرافیایی دارای مؤلفه‌های گوناگونی است. برخورداری از خط گسترده ساحلی، دسترسی به منابع دریایی فراوان، فاصله مناسب با کشورهای همسایه و امکان بهره بردن از بازار این کشورها برای توسعه صادرات محصولات تولید شده در این مناطق در زمره نقاط قوت و فرصت‌های موجود در این منطقه و مجاورت با مناطق دارای ضریب امنیت پایین و توسعه‌نیافتگی تاریخی منطقه نیز در زمره مهم‌ترین نقاط ضعف و تهدیدهای تأثیرگذار بر کیفیت زندگی ساکنان مجاور این سواحل است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد با بهره‌گیری از راهبرد تهاجمی می‌توان گام‌های مؤثری در راه ارتقای کیفیت زندگی ساحل‌نشینان جنوب شرق ایران

برداشت.

- رجبی کلوانی، پرویز و کشاورزشال، فتح الله (۱۳۹۱)؛ «ارزیابی توان‌های موجود در سواحل جنوبی مکران و ارائه راهکارهای مدیریتی به‌منظور توسعه و عمران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۳۰.

هدف مقاله حاضر شناسایی نقاط قوت و فرصت‌ها و به فعلیت در آوردن این فرصت‌ها در سواحل جنوبی مکران با ذکر این پرسش اصلی که مهم‌ترین قابلیت‌ها و توان‌های موجود در سطح منطقه به منظور توسعه کدامند؟ و بر این فرض استوار است که این مناطق از توان طبیعی و موقعیت ژئواکونومی و ژئواستراتژیک مهمی برخوردار است که در صورت بهره‌گیری از این توان زمینه اشتغال، افزایش درآمد، رشد منطقه‌ای و ملی، حفظ محیط زیست و توسعه پایدار، توجه به فرهنگ و حفظ ارزش‌های اصیل بومی به‌منظور وحدت، افزایش قدرت و اقتدار ملی فراهم خواهد شد.

- مختاری، سحر و رضازاده، آیت‌اله (۱۳۹۱)؛ «بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی در مناطق ساحلی؛ مطالعه موردی سواحل استان سیستان و بلوچستان»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۶۵.

تحقیق حاضر سعی کرده است با وزن‌دهی نقاط ضعف و قوت، امکان مقایسه کمی فرصت‌ها و تهدیدها در کاربری‌های مختلف وجود داشته باشد. بر این اساس درجه اهمیت هر یک از این فرصت‌ها و تهدیدها در کاربری‌های مسکونی، کشاورزی، صنعتی/شیلاتی، تجاری و توریستی مشخص گردیده و نقشه‌ها براساس درجه اهمیت هر یک از این فرصت‌ها و کاربری‌های مختلف ترسیم گردیده است.

- شیخ‌زاده، رجبعلی و داشگریور، رضا (۱۳۹۱)؛ «بررسی روش‌های افزایش دسترسی و تحمل‌پذیری خطا در مراکز داده و ارائه یک روش کارا در منطقه مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۳۰۳۶.

اجرای بهترین روش ذخیره‌سازی جهت پایداری اطلاعات در زمان بحران از دغدغه‌های اصلی مدیران سیستم در مراکز داده می‌باشد به‌طوری که مهندسين این‌گونه مراکز را وادار به آنالیز دقیق و استفاده از تکنولوژی‌های روز نموده است. تکنولوژی‌های مجازی‌سازی سرویس‌گرها روش مناسبی جهت ارتقای کارایی سخت‌افزارها و کاهش هزینه‌ها خواهد بود.

روش‌های پایداری مراکز داده و توپولوژی‌های استقرار آنها براساس نوع خدمات‌رسانی و اهمیت آنها و ویژگی‌های منطقه‌ای تعیین می‌گردد. مراکز داده توزیع شده راه‌حل مناسبی جهت افزایش آستانه تحمل‌پذیری سیستم‌ها در مواقع بحرانی خواهد بود. این مقاله سعی دارد روش‌های مختلف پایداری مراکز داده در زمان بحران را بررسی نموده و روشی کارا جهت استقرار مرکز داده در منطقه مکران ارائه دهد.

- نگهبان، سعید؛ حسام، مهدی؛ آشور، حدیثه و سحر جباری (۱۳۹۱)؛ «بررسی و مقایسه ویژگی‌های

اکولوژیکی و ژئومورفولوژیکی خورهای واقع در واحد مکران»، اولین همایش ملی توسعه سواحل مکران و اقتدار دریایی جمهوری اسلامی ایران، کد مقاله ۱۰۷۱.

خورها منطقه حائل بین محیط‌های رودخانه‌ای (آب‌های شیرین) و اقیانوسی (آب‌های شور) هستند که ممکن است تحت تأثیر نوسانات جزرومدی قرار بگیرند. این پژوهش به بررسی ویژگی‌های اکولوژیکی و ژئومورفولوژیکی خورهای واقع در منطقه مکران پرداخته و سپس آنها را با یکدیگر مقایسه کرده است. نتایج نشان می‌دهد که بیشترین خورهای سواحل مکران در مجاورت خلیج چابهار و بندر جاسک قرار دارد هر چند بزرگ‌ترین خور منطقه، خور گواتر می‌باشد. همچنین وجود خورها باعث ایجاد انزوای اکولوژیکی خاصی در منطقه شده و در داخل تعدادی از آنها وجود گونه‌های گیاهی مانگرو موجب تشکیل تنوع زیستی بسیار بالایی گردیده است.

- شاطریان، محسن؛ گنجی‌پور، محمود و اشنویی، امیر (۱۳۸۹)؛ «بررسی تأثیرات امنیتی پراکندگی فضایی جمعیت در جنوب شرق ایران»؛ دومین همایش ملی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری؛ فضای جغرافیایی، رویکرد آمایشی و مدیریت محیط.

در این مقاله به اهمیت وجود امنیت برای حفظ و پیشبرد نظام و نیز اجرای برنامه‌های توسعه و شکوفایی اقتصادی و اجتماعی توجه شده است. جمعیت در سطح کشور به‌ویژه در قسمت جنوب شرق ایران بسیار ناهمگن و نامتعادل پراکنده شده است. این توزیع ناهمسان جمعیت، متأثر از دو عامل است. یکی شرایط طبیعی و دیگری نتیجه سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است که در طی سال‌های گذشته به اجرا درآمده است. در فرآیند زمان این نوع پراکندگی‌ها علیرغم سیاست‌های دولت نه تنها بهبود نیافته، بلکه در بعضی موارد تشدید شده است. بنابراین، عدم حضور جمعیت لازم و توزیع نامتعادل آن در جنوب شرق ایران پیامدهای امنیتی منفی برای کشور به همراه داشته و به آسیب‌پذیری کشور در مقابل دشمنان می‌افزاید. این مقاله پس از بررسی ارتباط بین توزیع و تراکم جمعیت با امنیت، در پی بررسی تأثیرات امنیتی پراکندگی فضایی جمعیت در جنوب شرق کشور می‌باشد.

- پارساپور، روزبه (۱۳۸۹)؛ «آمایش سرزمین دریای عمان، بنادر چابهار، جاسک، کنارک»؛

ماهنامه خلیج فارس و امنیت، انتشار از مرکز مطالعات خلیج فارس.

هدف از این تحقیق بررسی طرح آمایش سرزمین، پتانسیل‌های موجود و چالش‌های پیش رو در اجرای توسعه پایدار در مناطق چابهار، جاسک، کنارک و در نگاه کلان‌تر منطقه سواحل جنوب شرقی (دریای عمان) می‌باشد.

منابع و مآخذ

- از آنجا که رویکرد تحقیق حاضر منبع‌شناسی مکران و سواحل آن بوده است، در این قسمت تنها سازمان‌هایی که منابع مذکور از آن مراکز جمع‌آوری شده است اشاره می‌گردد، که عبارتند از:
- اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان سیستان و بلوچستان،
 - دانشکده‌های اقتصاد و جغرافیای دانشگاه سیستان و بلوچستان،
 - دانشگاه دریانوردی علوم دریایی چابهار،
 - سازمان برنامه و بودجه استان سیستان و بلوچستان،
 - کتابخانه دانشگاه سیستان و بلوچستان،
 - کتابخانه سازمان برنامه و بودجه استان سیستان و بلوچستان،
 - مرکز اسناد و کتابخانه ملی سیستان و بلوچستان،
 - معاونت برنامه‌ریزی استانداری سیستان و بلوچستان،
 - اداره کل راه و شهرسازی سیستان و بلوچستان،
 - سازمان جهاد کشاورزی استان سیستان و بلوچستان،
 - شرکت سهامی آب منطقه‌ای سیستان و بلوچستان.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۲۵۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: مکران، مروارید پنهان کویر

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه توسعه و برنامه‌ریزی)
تهیه و تدوین‌کنندگان: ابوالفضل پاسبانی صومعه، مهدی بهراد امین
ناظران علمی: مصیب پهلوانی، محمد قاسمی
متقاضی: کاظم جلالی (رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)
ویراستار تخصصی: _____
ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. مکران
۲. مطالعات منطقه‌ای
۳. برنامه ششم توسعه

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۲/۲۸